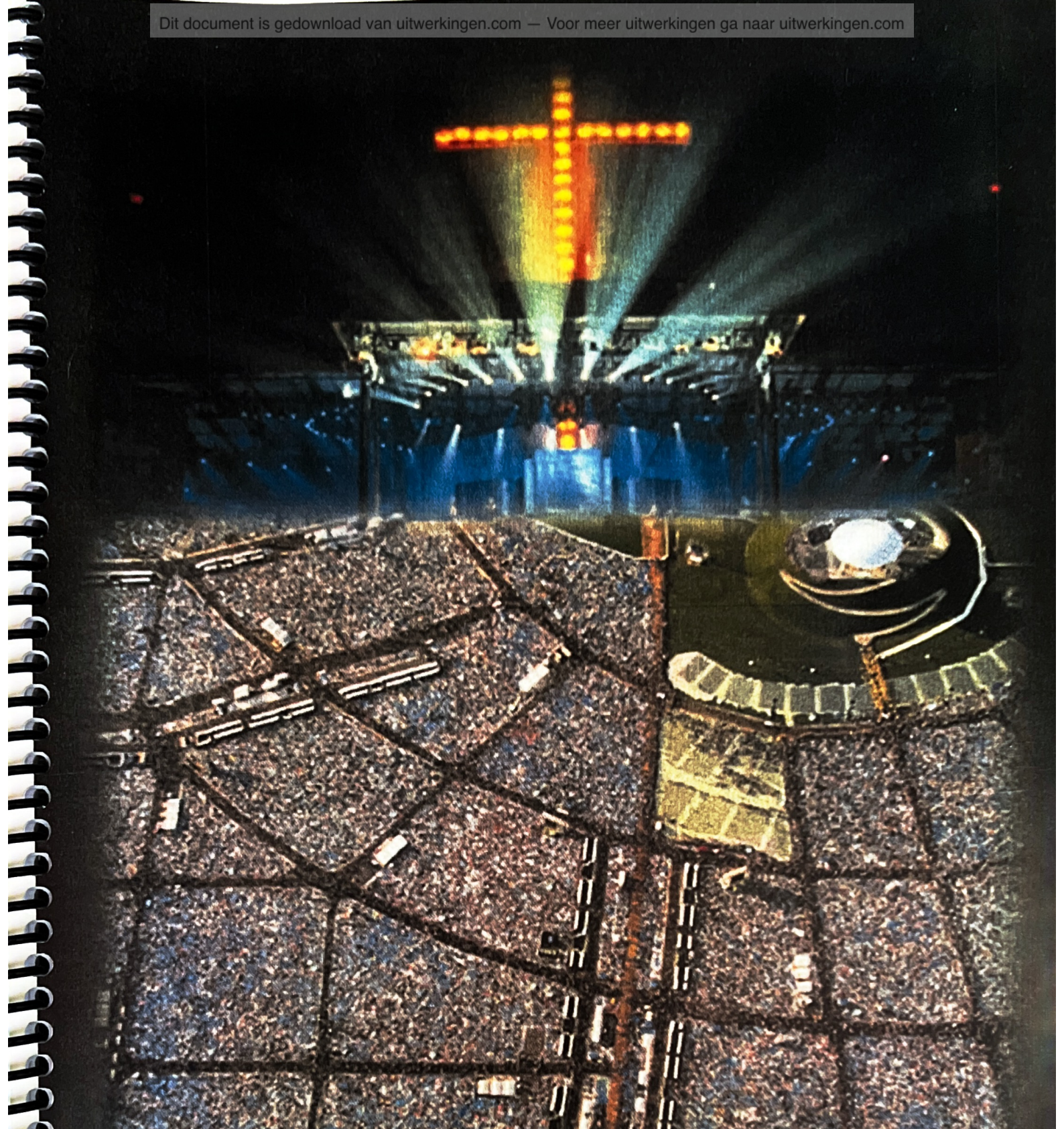

Adam waar ben je?

Godsdienst methode HV-4

Anansi en de waarheid

Op een dag wilde de spin op reis gaan, maar hij maakte zich daarover wel wat zorgen. Hij nam daarom een grote pot, gemaakt van een kalebas, en sprak daarin het woord 'Waarheid'. Hij sloot de pot af, bond die op zijn rug en ging op reis:

Nu had hij altijd de waarheid bij zich.

Later op de dag ging hij vermoeid aan de waterkant zitten. In het water zag hij bananen groeien; zo dacht hij althans, want toen hij hongerig ernaar greep, waren ze niet te pakken. Hij probeerde het nog een paar keer, maar zonder succes.

Doodmoe en hongerig bleef hij zitten.

Toen kwam er een oud vrouwtje langs en zij vroeg hem, waarom hij zo bedroefd was. Hij deed haar het verhaal van zijn reis en van de bananen.

De vrouw zei: "Neem die kalebas van je rug, zodat je naar boven kunt kijken".

Inderdaad, boven zijn hoofd zag hij de bananen hangen; hij had zich door de weerspiegeling in het water laten bedriegen. Nu plukte hij ze en stilte zijn honger.

Kwaad op de kalebas, waarin hij het woord 'Waarheid' had opgeborgen, sloeg hij die kapot.

Inleiding

Ongeveer 90% van de mensheid doet al duizenden jaren op de een of andere manier aan godsdienst en gelooft in iets of iemand, die je niet zomaar kunt zien of bewijzen, maar die voor hen toch bestaat. Ook de meesten van ons zullen zich gelovig noemen. Het grootste deel zal meer of minder praktiserend 'katholiek' zijn.

Het leven op Curaçao is bovendien sterk beïnvloed vanuit met name het Christendom. We zien overal de kenmerken ervan. Plaatsnamen, eigennamen, de indeling van het jaar, de hoogtepunten in ons leven, bij officiële gebeurtenissen, enz., enz. Het zijn alle uiterlijke tekenen van de alom-tegenwoordigheid van kerk en godsdienst. Het is zelfs zo, dat sommige tekenen en gebruiken voor veel mensen vanzelfsprekend zijn, terwijl ze nauwelijks weten, wat erin tot uiting wordt gebracht, namelijk iets van het individuele geloof van mensen. We zullen dit jaar verschillende manieren van geloven, verschillende godsdiensten bestuderen. Voordat we deze kunnen bestuderen, moeten we ons eerst met de grondvragen van geloven bezig houden. Wat is eigenlijk, geloven? Hoe komt een mens erbij, om in God of goden te geloven?

De belangrijkste vraag daarbij zal zijn: Wat heeft je geloof met je leven te maken? Want het zou natuurlijk (?) vreemd zijn, om te zeggen, dat je wel gelooft, maar dat dat verder geen invloed heeft op jouw leven.

Bij deze vragen zal al blijken, dat er bijna net zoveel manieren van geloven zijn, als er mensen zijn. Ook hier in de klas!

Waarom gaan we dit eigenlijk doen in de 4^e klas?

Op de eerste plaats, omdat de school jullie wil voorbereiden op een plaats in de samenleving. Waar 90% van de mensen gelovig is en waar de samenleving zo doordrongen is met godsdienst, moet je dus ook iets van godsdienst weten, om die samenleving te kunnen begrijpen.

Op de tweede plaats, opdat je langzaam maar zeker een eigen bewuste keus kunt maken wat betreft geloof en levensbeschouwing.

Misschien heb je al een keus gemaakt, dan nog is het belangrijk, dat je deze verder verdiept, door erover te praten en door deze keus te vergelijken met andere keuzes.

VRAGEN EN OPDRACHTEN:

1. Noem nog enkele voorbeelden, waaraan je kunt zien, dat de Curaçaose samenleving doordrongen is van het Christendom.
 2. Probeer enkele Christelijke gebruiken of tekenen te vinden, die voor iedereen vanzelfsprekend zijn, maar waarvan nog weinig mensen de betekenis weten.
-

1. Adam, waar ben je?

1.1 Het leven als een vraag

In tegenstelling tot dieren kan de mens zijn leven als een vraag, als een opdracht verstaan. Ik leef, maar wat doe ik met mijn leven?

Veel mensen stellen zich de vraag: 'Wat is de zin van het leven?'

Een voor iedereen bevredigend antwoord op deze vraag is nog niet gevonden. Een betere vraag is: 'Wat is de zin van *jouw* leven?' Of nog beter is de vraag: 'Welke zin wil jij geven aan *jouw* leven?'. Want natuurlijk zijn er genoeg mensen, die zich door de sleur van de dagelijkse dingen laten meeslepen, dus die zich slechts laten leven. Toch heeft hun leven misschien onopgemerkt een bepaalde betekenis, een bepaalde zin. In alle dagelijkse dingen komt dit naar voren. Waarom ga je naar school? Hoe ga je met mensen om, met je ouders, met vrienden, de natuur, met geld, enz.

Als je bewust zelf zin, inhoud aan je leven wilt geven, zou je eigenlijk voortdurend bij deze vragen stil moeten staan. Maar dan zou je nauwelijks tijd van leven hebben. Meestal leef je van dag tot dag, van jaar tot jaar. Je baalt op zijn tijd en hebt plezier op zijn tijd.

Alleen hoogte- en dieptepunten kunnen je plotseling uit je gewone doen brengen.

Dan realiseer je je daardoor, dat het leven meer is, dan alleen maar dat, wat je dagelijks ervaart. Als je in de put zit, bij verliefdheid, een sterfgeval, trouwen, vader of moeder worden, een feest, verdriet. Je ziet op zo'n moment de dingen anders, alsof je ze voor het eerst op deze manier ziet: de zon schijnt anders en de mensen om je heen lijken anders.

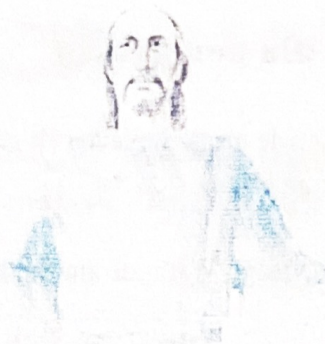
Zulke momenten kunnen er de oorzaak van zijn, dat je hele leven gaat veranderen, omdat je hebt ervaren hoe diep en intens het leven kan zijn. Je ontdekt ineens, dat je ... mag leven, en ... dat je iets van je leven wilt maken. Misschien dat op zo'n moment het woord 'God' bij je opkomt, misschien ook niet.

In ieder geval besef je dan, dat je leeft, maar ook dat het leven iets van jou vraagt. Wat doe je ermee? Hoe vul je het in? Wat wil je worden? Naar welke school ga je?

Nu hoef je niet altijd over deze vragen te piekeren, maar het is wel nodig om af en toe hierbij stil te staan, tenminste als je tot een eigen levensinvulling wilt komen. Met en in jouw leven geef je dan zelf antwoord op de vraag: 'Wie ben ik?'

VRAGEN EN OPDRACHTEN:

1. Leg met eigen woorden de volgende uitspraak uit:
Tegen een dier kun je niet zeggen: 'Wees dier!', maar tegen een mens kun je wel zeggen: 'Wees mens!'.
2. Leg uit, waarom jouw leven, ook al denk je er niet over na, altijd een bepaalde betekenis heeft.
3. Kun je wel helemaal vrij jouw eigen leven invullen? Geef enkele voorbeelden hoe je daarbij beïnvloed wordt.

1.2 Godsdienst

Een gelovige mens ziet de vraag, die het leven aan hem stelt, als een vraag van God: Hé, mens, wat maak jij van je leven?'. Of zoals het in het scheppingsverhaal geformuleerd staat: 'Adam, waar ben je?'. Grof gezegd is iedere godsdienst een antwoord op deze vraag.

De mens ervaart in zijn leven een god, die deze vraag aan hem stelt, en door zijn levenswijze, door bidden, rituelen, diensten, sacramenten, enz. geeft de mens hierop een antwoord.

Als het goed is, is godsdienst dus niet alleen voor de zondag, voor de kerk of voor de godsdienstles. Dienst aan God doordringt het gehele leven, ons omgaan met medemensen, met de natuur, thuis, de samenleving, politiek, scheikundeles, economie, enz., enz.

Het antwoord van een mens zal natuurlijk bepaald zijn door zijn eigen leven, door ouders, land, cultuur, geschiedenis, geaardheid, noem maar op.

Dit betekent, dat er vele verschillende antwoorden zullen zijn. Ieder mens heeft zijn eigen manier van geloven en heeft ook het recht, om op zijn eigen manier wel of niet te geloven!

We kunnen dus nooit zeggen, dat een andere manier van denken, van geloven, on-zin is.

Voor die ander geeft het wel zin aan zijn leven.

Andere manieren van geloven kunnen we dus nooit veroordelen. Wel kunnen we met hen in gesprek gaan op basis van wederzijds respect. Dan ontdek je ook vaak de achtergrond of het waarom van iemands manier van geloven en kunnen we beter begrip voor de ander opbrengen. Denk bijvoorbeeld aan de plaats van de heilige koe in India.

Maar voordat we naar anderen kijken, gaan we eerst naar onszelf kijken. Je kunt andere levensbeschouwingen pas begrijpen, als je eerst je eigen godsdienst of overtuiging hebt doordacht. Dit gaan we dan ook doen in de volgende opdrachten. Daarbij zal al wel blijken hoe verschillend iedereen over godsdienst denkt.

OPDRACHTEN:

2. Schrijf een verhaal van maximaal 30 regels als antwoord op de volgende vragen. Bij de hoofdvragen zijn telkens enkele hulpvragen gesteld, die bedoeld zijn, om je op weg te helpen. Je hoeft ze dus niet precies allemaal te beantwoorden. Je mag ze zo vertrouwelijk mogelijk maken als je zelf wenst.

In de klas zullen de verhalen in groepjes van vier gelezen en besproken worden. Daarna zullen belangrijke punten en vragen uit elke groepje met de gehele klas besproken worden.

Vraag 1: Geloof je in een god?

Als je het woordje 'god' hoort, waar denk je dan aan? Kijk je er nu op dezelfde manier tegenaan als vroeger, of is er iets veranderd in het denken over god?

Vraag 2: Wat vind je van de Kerken?

Ga je zondags naar de kerk? Soms? Of niet meer? Of met kerstmis? Waarom ga je wel of niet (meer)? Wat vinden je ouders van jouw wel of niet naar-de-kerk-gaan?

Vraag 3: Bid je wel eens?

Vaak? Nooit? Op wat voor momenten? Was dit vroeger hetzelfde of is er iets veranderd?

Vraag 4: Denk je wel eens over doodgaan en over de vraag of er leven na de dood is? Wat denk je dan?

Vraag 5: Wat vind je van het godsdienstonderwijs op school?

Wat vind je van vieringen op school?

Vraag 6: Praat je wel eens met anderen over dit soort dingen? Waarom wel of niet?

Waar praat je dan vooral over en met wie?

Vraag 7: Wat vind je het belangrijkste in je leven?

6. Bepaalt uw geloof mede de manier, waarop u tegen de samenleving aankijkt?
0 0 0 Ja, in belangrijke mate.
0 0 0 Ja, in geringe mate.
0 0 0 Nee, daar heeft het geen verband mee.
0 0 0 Ik weet het niet.
7. Bestaat er volgens u leven na de dood?
0 0 0 Ja.
0 0 0 Nee.
0 0 0 Ik weet het niet.
8. Als u in een leven na de dood gelooft, gelooft u dan ook in een hemel en een hel?
0 0 0 Ja, in allebei.
0 0 0 Alleen in een soort hemel.
0 0 0 In geen van beiden.
0 0 0 Ik weet het niet.
9. Hoe komt u aan uw besef van goed en kwaad?
0 0 0 Meegekregen vanuit opvoeding en geloof.
0 0 0 Meegekregen vanuit opvoeding en geloof aangevuld met eigen ervaringen.
0 0 0 Alleen door eigen ervaringen en inzichten verkregen.
0 0 0 Ik weet het niet.
10. Hoe staat u tegenover niet-christelijke godsdiensten?
0 0 0 Positief, ik kan er soms iets van leren.
0 0 0 Afwijzend, uiteindelijk is het Christendom de enige waarheid.
0 0 0 Wat anderen geloven interesseert me niet.
11. Gaat u regelmatig naar de kerk? (Alleen gelovigen)
0 0 0 Ja, vaker dan 1x per maand.
0 0 0 Ja, iedere week.
0 0 0 Nee, slechts heel af en toe.
0 0 0 Ik ga nooit naar de kerk.

Ruimte voor opmerkingen.

Geloven: niet altijd hetzelfde

Geloven is niet iets, wat je éénmaal in je leven leert of ontdekt, en, wat dan de rest van jouw leven hetzelfde blijft. Hoe je over God denkt, of je nu wel of niet een beeld van Hem hebt, God blijft voor jou niet altijd dezelfde. Zoals je verhouding tot andere mensen aan veranderingen onderhevig is, zo is dat waarschijnlijk ook met je verhouding tot God. Jij, als persoon met jouw denken, gevoelens, twijfels, enz. blijft natuurlijk ook voor jouw geloof of levensovertuiging. Deze ontwikkeling wordt natuurlijk voortdurend en op vele manieren van buitenaf beïnvloed. Jouw leeftijd, de mensen die je ontmoet, gebeurtenissen, die je meemaakt, ze hebben allemaal hun invloed hierop.

Hieronder volgen twee verhalen, waarin we een dergelijke ontwikkeling zien:

EEN GOD VAN MENSEN

Mario ging mee naar de kerk, maar veel zin had hij niet meer. Hij begon zich af te vragen, wat hij er eigenlijk deed. Of hij wel geloofde. Hij had het gevoel, dat hij maar deed alsof. "Ma ..", vroeg hij op een keer, "geloof jij in God?". "Hoezo? Hoe kom je daar nu opeens bij" vroeg zijn moeder. "Nu .. gewoon ... hè ... ik weet eigenlijk niet, wat ik er van moet denken". "Tja ..", begon moeder, "dat is een hele vraag. Ik denk wel, dat er zoiets als God bestaat tja, hoe moet ik dat zeggen? "Maar hoe weet je dat dan, dat er een God bestaat", begon Mario weer. "Je kunt hem toch nergens zien?". "Ja, dat weet ik wel, maar toch ... God heeft voor mij te maken met vertrouwen. Dat het goed is, dat je er bent. Grond onder je voeten, dingen aandurven en erop vertrouwen, dat het goed komt". "Heb je dan nooit getwijfeld aan het bestaan van God?".

"O, jawel. Ik weet nog, toen ik rond de twintig was, dat ik helemaal niet meer in God geloofde. Toen ik klein was, was geloof voor mij heel vanzelfsprekend. Van huis uit gingen we altijd naar de kerk. Ik weet nog, dat ik dat best fijn vond. Heel feestelijk. Ik genoot van de processies bij de kerk, waar iedereen bij was. Mijn Eerste Communie, dat was een groot feest".

"Maar ... hoe zag je God dan?".

"God ... toen ik klein was, dat weet ik nog wel, zag ik God vooral als een oude man met een witte baard. Hij was heel aardig en vriendelijk en je kon altijd bij Hem terecht. Hij was echt een lieve Heer.

Maar een tijdje later kreeg ik in de gaten, dat God ook boos kon worden. Dat was toen we met de hele klas – dat was toen nog zo – gingen biechten. Dat ging over snoep en elkaar pesten en dat soort dingetjes. Toen werd God voor mij een strenge God, voor wie ik bang was. Hij beloonde het goede en strafte het kwade. Hij was heel machtig en in staat om alles naar zijn hand te zetten. Het is gek, als ik er nu nog op terug kijk. Op de een of andere manier voelde je je heel veilig en geborgen, maar van de andere kant was ik ook angstig en ingehouden en durfde ik ook niet zo veel".

"En wat bedoel je dan, als je zegt, dat je ook wel eens getwijfeld hebt aan het bestaan van God?".

"Nou, nog sterker gezegd, er bestond voor mij geen God meer. Dat was later toen ik op de P.A. zat. Ik kreeg er les in allerlei dingen en dacht ook veel meer na over alles wat er gezegd werd. Toen ben ik mijn geloof in God kwijt geraakt. Ik kon niet meer geloven in die God van mijn kinderjaren. Dat was voorbij. Ik vond het teveel een sprookje, ja, misschien was het dat wel. Ik vond het bovendien raar, dat je zo angstig voor die God moest zijn. Een soort tweede schoolmeester, voor wie je braaf moest zijn. Ik weet nog, dat ik me toen ergerde aan de kerk met al die show en tierelantijnen. Ik vond

het allemaal maar schijnheilig. De kerk was toch erg rijk en wat deed ze voor de armen? Jezus was toch ook in een armzalige stal geboren, en kijk nu eens wat de kerk ervan gemaakt heeft met al haar geld en zogenaamde naastenliefde.

Nee, geloof hoefde toen voor mij niet meer. Om een goed mens te zijn, had je dat niet meer nodig, was toen mijn heilige overtuiging”.

“Maar hoe ben je toch weer bij het geloof uitgekomen? Ik kan je niet zo goed volgen. Ik twijfel sterk aan het bestaan van God en ik weet niet zo goed waarom. Hoe kun je nu zeggen, dat je gelooft?’.

“Tja, dat is een moeilijke vraag. Hoe moet ik dat nu zeggen... Op de een of andere manier ben ik weer bij God terecht gekomen, maar anders dan vroeger. Met een andere soort zekerheid en vanzelfsprekendheid, nog dieper dan vroeger. Veel meer een persoonlijke relatie. Met een overtuiging, waarbinnen ook plaats is voor twijfel en aarzeling, dat wel. Op de een of andere manier voel ik me diep verbonden met God, maar tegelijk weet ik dat ik Hem telkens weer moet zoeken. Daardoor heb ik het gevoel, dat God dichterbij is gekomen. Dat ik niet meer bang voor Hem ben. Net als met een goede vriend, die jou accepteert, zoals je bent en bij wie je mag zijn wie je bent. Een soort relatie, van waaruit je met vertrouwen je leven inhoud geeft. Een God, bij wie je niet inhoudt, maar juist het tegenovergestelde: Een kracht om te leven, een bron van energie, grond onder je voeten om te doen, wat in je opkomt en te durven wat je wilt. Een God met een menselijk gezicht, zoals in Jezus van Nazareth, die weet, dat we goede en minder goede dingen doen. Een God, die van mensen houdt.

Maar ... waarom stel je me die vragen allemaal? Zeg eens, Mario, wat denk jij er zelf eigenlijk van?’.

EEN GOD VAN ARMEN

Don Lito is een boer uit El Salvador. Armoede, daar kan hij van meepraten. Als hij erover vertelt, zie je het voor je. De wanhoop. Het harde werk. De werkloosheid. De drank als troost in de grauwheid, de ruzies, de honger. En als hij verteld, heeft hij het onmiddellijk ook over de "heilige drieëenheid" van het Salvadoraanse land: de rechter, de burgemeester en de commandant. Drie mensen met

gezag, die elkaar geregeld ontmoeten en vaak onder één hoedje spelen. "Wij", zegt Don Lito dan, "hadden al die tijd niets in de gaten. Zij kwamen naar de kerk, net als wij. Wij dachten dat ze echte christenen waren, die onze ellende zagen en zich inspanden om een eind te maken aan onze armoede". Omdat Don Lito een natuurlijk leider was en gemakkelijk mensen om zich heen verzamelde, werd hij katechist, godsdienstleraar dus. "Ik heb het altijd fijn gevonden om met mensen om te gaan. Bovendien was de priester toen erg op me gesteld. Hij gaf me af en toe ook iets en dan voelde ik me gevlaid", aldus Don Lito.

Na vijf jaar vertrok hij. Zijn opvolger was anders. "We werden", verteld Don Lito, "onmiddellijk door de commandant voor die nieuwe priester gewaarschuwd. Hij was een communist, en daar moest je voor uitkijken. Nou, na een tijdje wisten we beter. We konden heel goed met hem opschieten. Hij leerde ons ook veel. Op een dag vroeg hij ons of we niet eens samen bijbel konden lezen, zoals we dat bij de vorige priester ook gedaan hadden. Toen begonnen langzamerhand bij ons de ogen open te gaan. Hij liet ons teksten lezen die we nog nooit onder ogen hadden gekregen. Verhalen over de slavernij en onderdrukking door de farao in Egypte, en daarna de uittocht en bevrijding, waren helemaal nieuw voor ons. Deze verhalen spraken ons aan, omdat we die ellende uit eigen ervaring kenden. Maar zou voor ons bevrijding ook mogelijk zijn? Daarover had de vorige priester nooit gesproken. Als hij preekte, kreeg je niet het gevoel dat er dingen konden en moesten veranderen. We moesten blij zijn met wat God ons gaf. Natuurlijk, armoede was erg, maar hebzucht en begeerte naar bezittingen van anderen, dat was nog erger. God had zo zijn speciale bedoelingen met ons en daar moesten we ons maar een beetje in schikken. En je moest je niet verzetten tegen het gezag, want dan ging je in tegen God zelf, zo stond er tenminste te lezen in de brieven van Paulus".

Don Lito wordt zichtbaar opgewonden: "Als ik er nu aan terug denk, begin ik soms kwaad te worden. Die man leerde het geloof zo dat we ons netjes onderwierpen aan de drie gezagsfiguren in het dorp. Maar nu denk ik er anders over. God staat niet alleen aan de kant van de rijken. Hij is ook met de armen. Armoede is geen zegen, waar je blij mee moet zijn. Daar moet je je niet bij neerleggen. Als je leest wat er in de bijbel staat, zie je dat God met name kiest voor de armen. Jezus is in een armzalige stal ter wereld gekomen. Hij ging om met het uitschot van de samenleving, zoals bij ons de dronkelappen, dieven en hoeren. We kwamen ook tot het besef dat het geen zonde was kwaad te spreken van de rijken. Zij waren er niet op uit om ons leven beter te maken, maar dat van hen zelf. Het ging om het vullen van hun eigen buik. Dat kregen we allemaal in de gaten. Hen beschuldigen van onrechtvaardig handelen, dat was nog geen verzet tegen God zelf. Dat zou toch te gek zijn. We spanden ons hard in om onze situatie te leren kennen, en bovendien die van het hele land. We volgden daarvoor een speciale cursus. Zo kregen we inzicht in de politiek en in de verdeling van de macht. Toen zagen we veel beter waar we als arme mensen aan toe waren. En we zagen ook voor het eerst dat we samen veel kunnen, als we onze handen maar ineenslaan".

En hij vervolgt: "In de bijbel lezen, dat doen we heel regelmatig. Als we de verhalen lezen, zeggen we: dat zijn we zelf, zóveel zien we van onszelf erin terug. Voor ons is het een blijde boodschap, want armoede is niet het laatste woord. Er is redding voor de armen, er is bevrijding voor de onderdrukten. Die hoop, daar leven we van".

Naar: Don Lito del Salvador

OPDRACHT 3:

Lees de bovenstaande twee verhalen en beantwoord dan de volgende vragen:

1. Welke drie verschillende beelden van God kun je in het leven van Mario onderscheiden en breng die in verband met de situatie waarin zij leefden.
2. Wat is naar jouw idee de 'oorzaak' van deze verschillen?
3. Welke twee verschillende beelden van God zie je in het verhaal van Don Lito? Beschrijf de verschillen en ook de oorzaak ervan.

2. Het geloof in God en goden

2.1 Inleiding

Er is geen enkel volk op de wereld ontdekt, dat geen godsdienst of religie kent of gekend heeft. Het is dus logisch, dat er een grote verscheidenheid bestaat binnen de religieuze wereld, waarin de godsdienstigheid op Curaçao in 1987 slechts een klein deeltje vormt. Om deze 'verhouding van de mens tot iets anders' aan te geven, worden de termen 'godsdienst' en 'religie' gebruikt. Over het algemeen spreekt men van godsdienst, wanneer deze verhouding als een wederkerige persoonlijke relatie tussen de mens en een persoonlijke godheid voorgesteld wordt. Daarnaast spreekt men van religie, wanneer deze verhouding op een onpersoonlijke godsvoorstelling berust en ook wel, wanneer deze binding (religere = verbinden) met het hogere tot uiting komt door geloof en vele goden en geesten, enz.

In feite is een van de meest universele godsdienstige gedachte, dat wij het goddelijke niet kennen, het besef, dat het goddelijke een mysterie is. Het 'hogere', het 'andere' is een mysterie, dat de mens enerzijds met angst vervuld, omdat de mens zich er afhankelijk van weet. Het heeft macht over de mens en deze wereld. (mysterium tremendum).

Anderzijds wordt de mens door dit mysterie aangetrokken. (mysterium fascinosum). Het wijst de mens erop, dat er meer is dan dit leven en deze werkelijkheid. De mens verwondert zich over deze wereld, zijn eigen leven als een wonder ervaart. Daarin ervaart hij een hogere werkelijkheid, met wie of wat hij in relatie probeert te treden.

Vanuit de poging om deze ervaring te begrijpen en om een relatie te leggen, ontstaan dan allerlei verhalen, mythen, rituelen, gebeden, magie, enz., enz. Natuurlijk zal dit bij elk volk en in iedere cultuur op een andere manier tot uiting gebracht worden. Het is dan ook logisch, dat de Grieken voor Christus een andere godsdienst of religie hadden dan de Chinezen van nu en die weer anders dan wij op Curaçao.

Er zijn verschillende wetenschappen, die zich interesseren voor godsdienst en religie. De belangrijkste wetenschap daarbij is de Theologie, die vooral bestudeert wat de geloofstraditie inhoudt en wat het kan betekenen voor de hedendaagse mens. Daarnaast wordt godsdienst natuurlijk sterk bepaald door de samenleving en andersom. In dit kader is godsdienst ook een onderwerp voor de sociologie. Psychologen bestuderen ook de invloed van religie op ieder individu. Het is logisch, dat ieders persoonlijk geloven bepaald wordt door de eigen persoonlijkheid. Zo kunnen angsten, frustraties een sterke invloed hebben op iemands geloven. Tot slot is religie ook een onderwerp binnen de filosofie, welke wetenschap algemeen de relatie van mens en samenleving, mens en wereld bestudeert.

OPDRACHT 1:

1. Hierboven werd gesteld, dat godsdienst en religie bepaald worden door de samenleving en omgekeerd.
 - a. Is de godsdienst op Curaçao typisch Curaçao's?
 - b. Zou je typisch Curaçaose elementen kunnen aanwijzen?
2. Hierboven werd tevens gesteld, dat de persoonlijkheid van een persoon van invloed is op zijn manier van geloven.
Noem hiervan een paar mogelijke voorbeelden.
3. Geef eventueel met behulp van een woordenboek de betekenis van de volgende woorden:
Mythe
Ritueel
Magie
4. Er zijn in de geschiedenis en nu nog over de gehele wereld vele soorten van godsdienst en religie. Maar hoe zit dat nu?
Is er één God of zijn er meerdere goden? Of vereren de mensen binnen andere godsdiensten dan de onze slechts afgoden?
Hierover bestaan verschillende meningen. Geef met argumenten aan met welke van de volgende meningen jij het meest eens bent. Of misschien heb je een vierde mening.

Mening 1: Mijn godsdienst is de ware. Er is maar één God en dus is er maar één goede manier van geloven. Alle andere manieren zijn fout!

Mening 2: Alle godsdiensten zijn gelijk. Er is maar één God, die in verschillende godsdiensten een andere naam en gezicht heeft en op verschillende manieren vereerd wordt.

Mening 3: Alle godsdiensten zijn fantasie. Omdat mensen nu eenmaal een behoefte aan een god hebben, maakt elk volk een eigen fantasie-voorstelling van die god of goden en gaan ze die op een eigen manier vereren. In werkelijkheid is geen enkele voorstelling echt!

Mening 4:

2.2 Geloofservaring en openbaring

“Geloven is weten, wat je doen moet!”

(Joodse spreuk)

In de vorige paragraaf werd gesteld, dat mensen altijd godsdienst of religie gekend hebben.

Hoe komen mensen eigenlijk tot geloven of tot een eigen godsdienst?

Hiervoor zijn twee elementen van belang, namelijk geloofservaring en openbaring.

Onder geloofservaring verstaan we de ontmoeting met een goddelijke werkelijkheid in het dagelijkse leven of in bepaalde gebeurtenissen.

Onder openbaring verstaan we kennis over de goddelijke werkelijkheid, verkregen via traditie, geschriften en personen.

Hierna zullen we deze nader beschrijven. Maar eerst zullen we de vraag aan ons zelf stellen.

OPDRACHT:

Geef op een vel papier door middel van een tekening of door woorden antwoord op de volgende vragen.

- Op welke momenten of waarin ervaar jij iets van het bestaan van God?
- Probeer aan te geven, wie of hoe God voor jou is.
- Als God bestaat, wat begrijp je dan niet of welke vraag zou je aan Hem stellen?

Uit bovenstaande opdracht zal al naar voren komen op wat voor verschillende manieren mensen iets van God ervaren. Sommigen zullen wijzen op de natuur, anderen op de Bijbel, het gebed, Jezus, vrede, enz. Misschien dat sommigen juist wijzen op ellende en oorlogen als teken van hun twijfel of juist van afwezigheid van God.

In deze antwoorden komen al de twee elementen naar voren, die we hierna nader zullen beschrijven.

Geloofservaring

Er werd al gezegd, onder geloofservaring verstaan we de ontmoeting met de goddelijke werkelijkheid in ons eigen leven.

Dit kan zijn in gebed of meditatie, in de natuur, medemensen, enz. Op gelukkige momenten, wanneer je de neiging hebt, om dank U wel tot de hemel te zeggen. In trieste momenten, wanneer je met je neus op het leven wordt gedrukt, of je steun ervaart.

Het is vaak op dit soort momenten dat we het leven op een andere manier bezien. Zo kun je een roos zien als een

natuurproduct, maar als je er één krijgt van iemand, die je aardig vindt, dan is het plotseling een uiting van liefde.

De eerste Russische kosmonaut kwam terug met de mededeling, dat hij God niet was tegengekomen, dus Hij bestond niet. Eén van de eerste Amerikaanse maanreizigers, Lovell, raakte zo onder de indruk van hetgeen hij zag, dat hij vanuit het ruimteschap het scheppingsverhaal uit de Bijbel voorlas. Wat voor de één 'gewoon' is, daarin kan de ander de Hand van God ervaren. Op eenzelfde manier ervaren de Joden telkens Gods wonderlijke Hand in hun

geschiedenis en schreven dit neer in wat nu de Bijbel is.

Hoe jij de dingen ervaart, is natuurlijk van invloed op de manier, waarop je met die dingen omgaat. Zo zul je bijvoorbeeld zuinig zijn op de rode roos, die je als teken van liefde gekregen hebt.

Wanneer mensen in de natuur of in medemensen iets van God ervaren, dan zullen ze zich tegelijk verantwoordelijk voelen voor die natuur en voor de medemensen. Zo kun je dus ook door geloofservaringen in je leven, ontdekken hoe je moet leven.

Om een eigen geloof en daarmee dus tegelijk een eigen manier van leven, op te bouwen, moet je iets van God kunnen ervaren in je leven. Geloofservaringen zijn nodig om je geloof levend te houden. Vandaar het belang, dat aan kerk, gebed, meditatie, enz. toegekend wordt.

Vanuit geloofservaringen zijn de verschillende godsdiensten ontstaan en bouwt ieder mens zijn eigen geloof op. Toch kan men alleen vanuit de ervaringen van God in het leven moeilijk weten, wie God nu is en wat Hij verwacht van de mens. Daarvoor is meer nodig, namelijk openbaring.

Openbaring

Een mens leert men kennen aan zijn woorden. Zo kunnen wij ook God leren kennen aan hetgeen bijvoorbeeld Christenen het 'Woord Gods' noemen, namelijk Jezus van Nazareth en de Bijbel. Vanuit wat Jezus ons leerde (via de verhalen over Hem) en in de Bijbel neergeschreven geloofservaringen, openbaart God Zich aan ons. Het leert ons over God, maar tegelijk ook over ons eigen mens-zijn in relatie tot God.

Voor de ontwikkeling van ons geloof hebben we beide nodig, zowel geloofservaring als openbaring. Vanuit de openbaring herkennen wij de God van onze geloofservaring en vanuit onze geloofservaring herkennen we de God van de openbaring. In die wederzijdse herkenning kan het geloof en daarmee de godsdienst levend blijven en zich steeds verder ontwikkelen.

Over het algemeen onderscheidt men drie soorten van openbaring:

- a. Geschriften: In geschriften wordt door vroegere mensen (profeten, godsdienstige leiders, enz.) hun ervaring met en kennis over God overgedragen. Door voortdurende herkenning en bevestiging door andere mensen vanuit hun ervaring met God worden deze geschriften erkend als Woord Gods. Voor Christenen de Bijbel, voor de Islam de Koran, de Thora in het Jodendom en de Veda's voor het Hindoeïsme.
- b. Personen: In het Christendom wordt ook Jezus het Woord Gods genoemd, dus openbaring Gods. In Hem werd God zelfs zozeer kenbaar, dat mensen in Hem God Zelf herkenden. Andere godsdiensten kennen personen als Boeddha, Mohammed, enz.
- c. Traditie: Katholieken geloven, dat God zich niet alleen in de bijbelse tijd aan mensen liet kennen, maar ook in de verdere geschiedenis van God met de mens, dus in de geschiedenis van de Kerk. Deze openbaring gaat in feite verder, niet alleen in de leer van de Kerk, maar ook in de overlevering van het geloof van ouders op kinderen, enz. Wel moet deze voortdurend getoetst worden aan de vroegere openbaring, dus de Bijbel en natuurlijk in het bijzonder aan Jezus Christus, in wie voor Christenen Gods openbaring volledig werd.

VRAGEN:

1. Welk gevaar zou er bestaan, wanneer een geloof voornamelijk steunt op geloofservaring en nauwelijks op openbaring?
2. Welk gevaar zou er bestaan, wanneer een geloof voornamelijk steunt op een bepaalde openbaring en nauwelijks op geloofservaring?

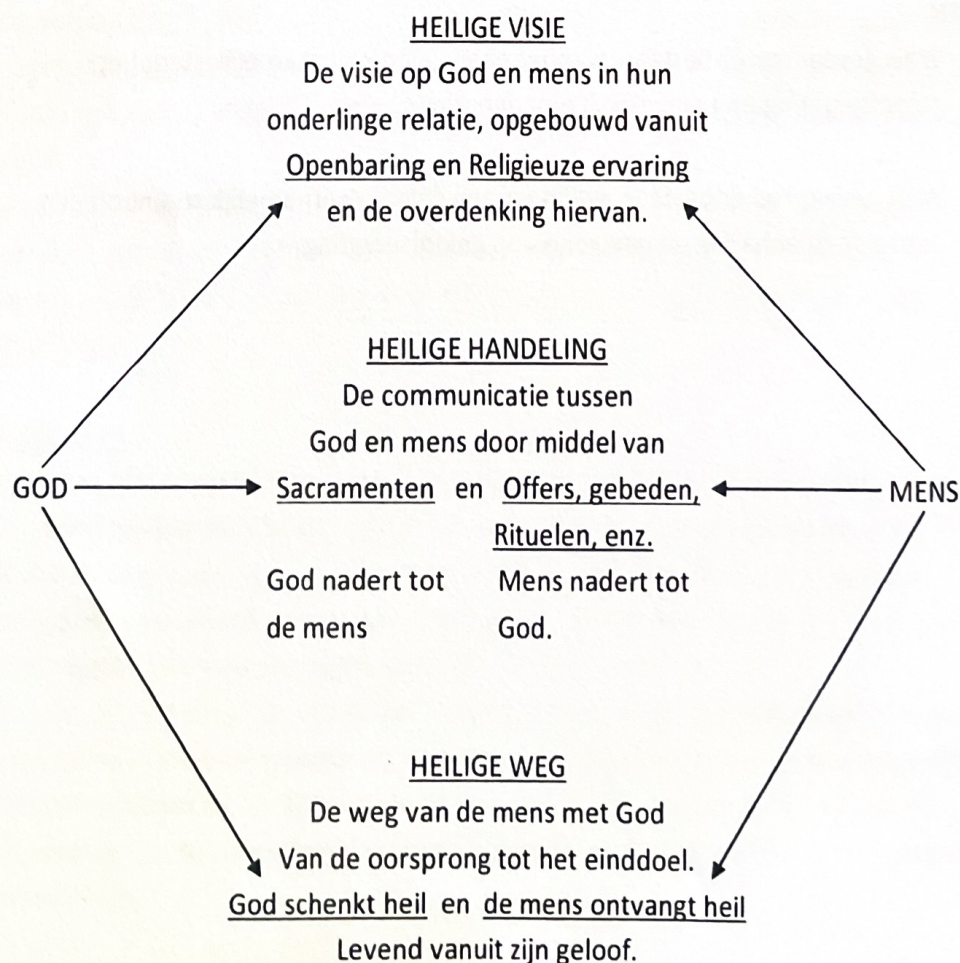
2.3 De hoofdelementen van godsdienst

Als men godsdienst en religie ziet als de relatie tussen mensen en het Hogere, dan is te begrijpen, dat de godsdienst sterk bepaald wordt door de cultuur en maatschappij waarin men leeft.

In verschillende tijden en verschillende culturen probeert men dan ook op verschillende manieren dit goddelijke te 'begrijpen'. Voor dit begrijpen gebruikt men dan allerlei voorstellingen, symbolen, verhalen, mythen, enz. In menselijke tekens en begrippen tracht men dit goddelijke en diens relatie tot de mens te verwoorden. Tesaamen vormt dit de heilige visie van een godsdienst.

Tevens tracht men op eigen manieren een relatie aan te gaan met dat goddelijke door middel van offers, gebeden en rituelen. De manier waarop het goddelijke de mens benadert en de mens tracht het goddelijke te benaderen en te beïnvloeden noemt men de heilige handeling.

Elke godsdienst en alle uitingen daarvan hebben tot doel het geluk en het welzijn van de mens. De manier waarop dit geluk en de weg daarnaartoe beschreven wordt, wordt natuurlijk ook sterk bepaald door de situatie en cultuur, waarin men leeft. We noemen dit de heilige weg. De manier waarop deze drie hoofdelementen van iedere godsdienst zich tot elkaar verhouden, vinden we in het onderstaande schema.

De heilige visie

Al zolang de mensheid bestaat, hebben mensen in hogere machten geloofd. Sommigen accepteren maar één god, anderen aanbidden meer goden en weer anderen ervaren hun god in alles wat er is, de natuur, de mensen en de dingen. Men aanbidt zijn god in zon, maan en sterren, in de elementen water en vuur, in regen en donder, in vruchtbaarheid, als moeder aarde, als heer en meester over de dieren, als heil- en onheilbrenger, of in mensen, die men goddelijke eigenschappen toedicht. Men ziet zijn god als goede, barmhartige god, als nabije of verre god, als iemand, waar je bang voor moet zijn of juist als een vriend. Heel vaak weerspiegelt het type god de maatschappij, waarin hij vereerd wordt. 'Mensen krijgen de goden, die ze verdienen'.

Om te kunnen leven probeerde de mens greep te krijgen op zijn leven en op de wonderbaarlijke verschijnselen om hem heen. Zeker waar de mens een speelbal was van de onbegrijpelijke natuur, zal men de goden vooral gezocht hebben in de vele natuurverschijnselen, die hun leven bepaalden. Voortdurend ontdekte de mens, dat hij zijn leven niet in eigen hand had, de oogst, die mislukte, de droogte, het kind, dat getroffen werd door ziekte.

De mens probeerde deze machten te begrijpen. Vanuit dit verlangen ontstonden mondelingen en later geschreven verhalen, de zogenaamde mythen.

Mythen zijn verhalen, waarin een bepaalde groep of volk zijn opvattingen vastlegt over het leven, het lot van de mens en de hem omringende natuur. Zij handelen over de relatie tussen goden en mensen en zijn vaak geschreven in literaire, poëtische taalvorm.

Hoewel mythen meestal niet gebaseerd zijn op historische gebeurtenissen vertellen zij voor die groep of dat volk wel absolute waarheden over de relatie mens en god. Doel van deze mythen is om belangrijke visies op god, mens en wereld vast te leggen en door te geven aan het nageslacht. In deze mythen wordt een antwoord gegeven op de vraag, waarom de mens leeft, hoe de mens nu moet leven en vaak ook wat het uitzicht op de toekomst van de mens is. Elke godsdienst kent bijvoorbeeld zijn mythen over de schepping van de wereld. (Zie paragraaf 5.3.2). Mythen worden zo onderdeel van de openbaring. Latere mensen gebruiken deze mythen om hun eigen religieuze ervaring te begrijpen en te verwoorden. Zo vinden wij ook in de Bijbel enkele mythen, die ons eigen geloof en leven beter doet begrijpen.

Vanuit het samenspel tussen de eigen ervaring van de wereld (geloofservaring) en de overgeleverde mythen en tradities (openbaring) bouwt iedere mens zijn visie over het goddelijke op. Nu de mens tegenwoordig de natuur meer verstandelijk begrijpt en er steeds meer macht over krijgt, is het geloof in vele goden (polytheïsme) of het geloof in een wereld vol geesten, die elk onbegrijpelijk natuurverschijnsel beheersen (animisme), op de terugtocht. Ook worden vaak oude mythen, die toch een waardevolle waarheid overdragen, als sprookjes afgedaan.

OPDRACHT:

1. Noem een paar mythen, en probeer tegelijk de diepere waarde van die mythe aan te geven.
2. Hierboven wordt gezegd, dat in de moderne tijd het geloof in geesten op de terugtocht is. Is dit zo? Zou je enkele voorbeelden kunnen noemen, waar het geloof in geesten nog naar voren komt?
3. De God, die men vereert, is vaak een weerspiegeling van de maatschappij, waarin zij vereerd wordt. Zijn hiervan bij de God van ons Christenen ook aanwijzingen te vinden?

De heilige handeling

Communicatie tussen mensen bestaat niet alleen uit woorden. Ons gehele lichaam is erbij betrokken. Bovendien zijn er vele tekens en symbolen, waarmee we proberen uit te drukken, wat we voelen of denken. Heel vaak schieten woorden juist tekort, om iets uit te drukken. Dan zijn we blij, wanneer er tekenen of bepaalde vastliggende gebruiken zijn, waarmee we ons kunnen uitdrukken naar anderen toe. Symbolische handelingen, die mensen verrichten, om iets uit te drukken, worden rituelen of riten genoemd.

OPDRACHT:

Noem enkele niet-godsdienstige rituelen.

Maak ook met een voorbeeld duidelijk, waarom rituelen zo belangrijk zijn in het verkeer tussen mensen.

De mens, die de afstand tot God, die niet in woorden te vangen is, wil overbruggen, zal des te meer gebruik maken van allerlei symbolen en rituelen, hoewel ook hier woorden (gebeden) belangrijk zijn.

Religieus zijn wil eigenlijk al zeggen, dat je symboolgevoelig bent (zie par. 2.2 over religieuze ervaring), want een mens ontmoet God niet rechtstreeks, maar juist in tekenen.

Vandaar dat voor de religieuze mens symbolen en rituelen zo belangrijk zijn en je deze overal tegenkomt. Via rituelen probeert de mens met God in contact te komen.

Deze rituelen hebben verschillende belangrijke functies voor mensen:

1. Op de eerste plaats probeert men met rituelen natuurlijk in contact te komen met de godheid. Gebeden en de daarbij horende tekens als knielen en handenvouwen zijn daarvan een voorbeeld.
2. Door rituelen probeert men de onzichtbare god zichtbaar en ervaarbaar te maken. Hiervoor gebruikt men tekens om te laten zien, dat de godheid aanwezig is. In vele religies kent men het gebruik van maskers als teken van goddelijke aanwezigheid. In de Christelijke kerken worden rituelen, die aangeven, dat God aanwezig is en werkzaam is, Sacramenten genoemd.
In bijvoorbeeld het Sacrament van het Kerkelijk Huwelijk wordt kenbaar gemaakt, dat God deze twee mensen met elkaar verbindt.
3. Een belangrijke functie van rituelen is ook het bijeenhouden van de gemeenschap van gelovigen en het versterken van hun geloof.
Het zijn, als het goed is, tekens, die iedereen van die bepaalde gemeenschap herkent en waarin zij hun geloof kunnen uiten. Daarom zijn het tegelijk tekens, die aangeven, dat zij bij elkaar horen. Vandaar in de kerk de nadruk op de zondagse kerkgang.
4. De laatste, maar misschien de meest wezenlijke, functie van rituelen is het uiten van gevoelens en ervaringen, waarvoor woorden te kort schieten. Dit geldt voor alle rituelen. Denk maar aan de uitgebreide rituelen op Curaçao bij begrafenissen en huwelijken. Voor iedereen herkenbare rituelen geven mensen dan bescherming en veiligheid om hun gevoelens te kanaliseren. Door middel van rituelen kan men verdriet tot uiting brengen en deze kunnen tegelijk troost schenken.

Net zo goed als een jaar voortgaat van het ene feest (= ritueel) naar het andere feest, zo heeft de mens ook behoefte zijn leven in te delen en zo in een hoger kader te plaatsen. Zo vinden we altijd rituelen bij belangrijke momenten in het menselijk leven. Het zijn vooral de overgangsmomenten, waar de mens afrekenet met het oude en een nieuw begin maakt. Ieder mens wordt geboren, bereikt de leeftijd der volwassenen, trouwt en sterft. Bij iedere godsdienst vinden dan ook juist op deze momenten uitgebreide rituelen plaats. Deze rituelen hebben meestal een vaste opbouw, zodat ze voor iedereen herkenbaar zijn en blijven. Vaak weten mensen ook nauwelijks hoe ze ontstaan zijn, terwijl ze er wel aan vast blijven houden als mogelijkheid om zich te uiten.

De belangrijkste vormen religieuze rituelen zijn het gebed, het offer (soms als ruilhandel met de godheid, maar meestal als teken van toewijding), zang/muziek en de (door Europese invloed in het Christendom helaas op de achtergrond geraakte) religieuze dans. Rituelen zijn vaak sterk groep- of volkgebonden, omdat alleen zij de betekenis ervan kennen. Het is daarom ook, dat mensen vaak negatief en denigrerend oordelen over rituelen en gebruiken van andere groepen of volkeren. Men weet dan echter niet waarover men oordeelt, omdat men niet weet, wat ermee tot uiting wordt gebracht.

OPDRACHT:

Beantwoordt de volgende vragen:

1. Er zijn veel omstandigheden in het leven, waarin het moeilijk is om je gevoelens zakelijk en doelgericht te uiten. Om deze lege ruimte op te vullen en de daarmee gepaard gaande onbehaaglijke gevoelens op te vangen, gebruikt iedereen bepaalde riten.
Kun je in je eigen gedrag ook van dergelijke riten ontdekken?
2. Noem enkele rituelen, die te maken hebben met de indeling van het leven.
Probeer ook de inhoud van die rituelen aan te geven.
3. Geef het verschil aan tussen het eten van een zak patat en het aanzitten aan een kerstdiner.
4. Zou je een reden kunnen aangeven, waarom jonge mensen vaak klagen over het 'ouderwetse gedoe' in de kerk, en waarom oude mensen soms klagen over het 'moderne gedoe' in de kerk?
5. Elke gemeenschap of groep kent zijn bij die groep horende rituelen.
Noem hiervan enkele voorbeelden.

2.3.1.1 Magie, voodoo, brua

Tot 'heilige handeling' moet ook gerekend worden de magie, de in het Caribische gebied verspreide voodoo praktijken en het op Curaçao bekende brua.

Deze zijn te beschouwen als een poging het lot, de natuur, goden en geesten naar je hand te zetten. Soms wordt het onterecht gezien als een verschijnsel bij onontwikkelde volken. In feite komt het overal ter wereld en in alle tijden voor. Het bestaan zit zo vol raadsels en onzekerheden, de natuur en heelal zo vol wonderlijke verschijnselen, dat de mens koortsachtig zoekt naar houvast en naar middelen om het noodlot af te weren en het geluk op te roepen.

Juist de vele onzekerheden van het menselijk leven doet de mens naar magische middelen grijpen om zich zekerder te voelen. Dit onzekere maakt mensen juist ook gevoelig voor magische tekens en handelingen. Denk bijvoorbeeld aan het 'blaus' op het hoofd van pasgeboren kinderen. De nieuwsgierigheid naar horoscopen in de krant. De vele methodes om een goed nummer in de loterij te kiezen. Het zekere voor het onzekere nemen op vrijdag de 13^e. De mascotte van een voetbalteam, het kruisje vóór de duik in zee, te vergelijken met de dans van een Afrikaanse stam voor succes bij de jacht.

Magie komt dus overal ter wereld voor. Het veroorzaakt geluk, zegen, pijn, succes en kan aangewend worden ten goede en ten kwade.

Men gebruikt hiertoe vele soorten van bezweringen en/of voorwerpen zelf. Voor anderen zijn het symbolen van bovennatuurlijke machten of van geesten al dan niet van overleden mensen.

In sommige culturen is het een do-it-yourself-bezigheid, in andere culturen zijn er bepaalde personen, tovenaars en heksen, die zich speciaal op dit soort praktijken toeleggen.

Soms wordt ook gesteld, dat de kracht van vele magische gebruiken juist ligt in het geloof erin. Het geeft de mensen de gelegenheid om zich zekerder te voelen, om bepaalde gevoelens van agressie en lust af te reageren. Ondanks de vaak zeer negatieve houding ten aanzien van magie, kan het dan ook wel degelijk een heilzame uitwerking hebben op mensen. De moderne psychologie moet regelmatig met tegenzin zijn meerdere erkennen in bepaalde magische gebruiken of rituelen.

In feite is de moderne geneeskunde een voortzetting van de vroegere heksen en tovenaars, die werkten met 'magische' kruiden. Deze erkenning vinden we in de tegenwoordig

opkomende belangstelling voor natuurgeneeswijzen. Achter de vele magische gebruiken en ideeën bij vele volkeren zit het besef, dat niets normaal is en alles een bepaalde betekenis heeft. Vandaar dat men naar allerlei middelen grijpt, om invloed uit te oefenen op die verborgen oorzaken. Dit besef gaat vaak gepaard met een zorg, eerbied voor het leven en de natuur, waar de moderne mens vaak jaloers op kan zijn. Men vergeet maar al te snel deze waardevolle achtergronden, wanneer men alle magie als verwerpelijk en 'primitief' beschouwt.

Is magie verwerpelijk?

Als middel om macht uit te oefenen op de natuur en andere de mens omringende verschijnselen, speelt de magie zich soms binnen, maar vaak ook op de grens van of buiten de officiële religie af.

Vanuit de officiële religie of godsdienst wordt de magie vaak sterk veroordeeld, zeker vanuit het Christendom. Uitgangspunt van het Christendom is, dat de mens zijn leven in vrijheid vanuit zijn geloof in God moet invullen. Als een mens zijn leven dan laat beïnvloeden door geloof in andere machten en krachten, dan is er sprake van bijgeloof. Iemand die niet in de auto durft te stappen, omdat hij zijn geluksmedaille vergeten is, of, omdat zijn horoscoop waarschuwt voor een ongeluk, is niet meer vrij om zijn eigen leven te bepalen. Met andere woorden, wanneer de magie de mens gaat beheersen in plaats van andersom, dan is het wel degelijk negatief te noemen.

OPDRACHT:

Noem enkele gebruiken van magie op Curaçao.

Wat is jouw oordeel over 'brua'?

2.3.2 De heilige weg

Doel van elke godsdienst is het bevorderen van het geluk van de mens. De verschillende wereldgodsdiensten presenteren zich ook als verschillende heilswegen, waarlangs de mens het geluk kan bereiken, de mens als individu, als volk of als totale mensheid.

Hoe dit geluk, dit heil, en de weg daarnaar toe, ingevuld wordt, verschilt natuurlijk sterk per godsdienst, per land en per cultuur.

Op de eerste plaats heeft dit heil betrekking op het hier en nu.

De godsdienst begeleidt de mens door het leven, geeft hem steun en houvast bij moeilijke momenten en overgangen, leert hem hoe te leven met zichzelf, met andere mensen en met de natuur.

Het woord 'heil' komt oorspronkelijk van het woord 'heel'.

Dit betekent, dat de mens volledig zichzelf kan zijn, niet 'gebroken' door kwaad, angst of lijden.

Naarmate de gemeenschapsbanden sterker zijn, wordt dit heil vooral vertaald als heil van een gehele gemeenschap en is het individueel heil daaraan ondergeschikt, of beter gezegd, volledig daarvan afhankelijk. (Het Joodse Volk).

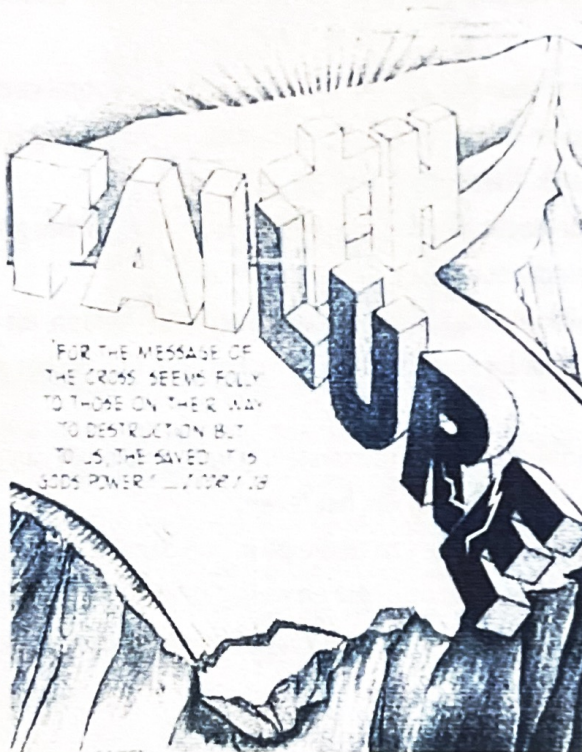
Waar men minder waarde hecht aan de gemeenschapsbanden, zal het geloof ook meer gericht zijn op het eigen individuele heil.

In de invulling van dit heil kunnen we drie hoofdlijnen onderscheiden, die meestal naast of door elkaar voorkomen, waarbij soms het accent op het ene, dan op het andere ligt.

- a. Heil hier en nu: Soms gaat de heilsvoorstelling van mensen of van een volk hier verder, dan de in standhouding van het leven.
Vooral vroegere volken werden zo bedreigd in hun dagelijkse bestaan, dat ze al tevreden waren met een goede oogst en weinig ziektes. De godsdienst was dan ook vooral gericht op het bereiken van een gezond leven en voldoende voedselvoorziening.
- b. Leven na de dood: Naarmate het dagelijkse leven minder bedreigd wordt en als normaal gezien wordt, des te meer gaat men de dood als een bedreigende vijand zien. De meeste godsdiensten (niet alle) kennen dan ook een leven na de dood.
In de vroegere godsdiensten werden de mensen zo bezig gehouden door het leven hier, dat men weinig over dat leven na dit leven nadachten. Pas in de latere grotere wereldgodsdiensten komt daarop meer het accent te liggen, soms zelfs zo, dat het leven nu volledig ondergeschikt gemaakt wordt aan het leven daarna. De vele verhalen over hel, hemel en dergelijke dienen als een les voor dit leven, waarmee men duidelijk wil maken, dat het latere leven afhangt van het leven nu.

c. De heilsgeschiedenis: De mens onderweg naar het heil.

Met name binnen het Jodendom en van daaruit binnen het Christendom wordt de geschiedenis van de mens gezien als een onderweg zijn van de mens met God naar een toekomstig heil (Rijk Gods), wanneer de eenheid tussen God en mens weer hersteld zal zijn. De mens zelf werkt daar hier en nu aan mee door het opbouwen van een wereld van rechtvaardigheid volgens Gods wetten. Dit geloof gaat gepaard met het geloof, dat God de stervende mens niet in de steek zal laten en hem zal laten deelnemen aan dit hemelse Rijk. De basis binnen het Christendom blijft dit werken aan het Rijk Gods, hoewel er in verschillende periodes en bewegingen verschillende nadruk gelegd wordt op het directe leven na dit leven als een oordeel van God over de mens.

2.4 Vorm en karakter van godsdienste

Bij de bestudering van godsdiensten worden allerlei begrippen gebruikt om de verschillende verhoudingen tussen het goddelijke en de mens aan te geven. Hieronder volgen de belangrijkste:

Primitieve religies: Onder dit begrip wordt meestal verstaan het in alle tijden en wereldwijd verspreide geloof in godjes, geesten, zielen, demonen, enz. Deze worden voor vele dingen verantwoordelijk gehouden, vooral voor ziekten, ongelukken, rampen, dood en vruchtbaarheid van grond en kudden. Je kunt hen kwaadgezind of vriendelijk stemmen, bijvoorbeeld door een smakelijk hapje onder een speciale boom aan de geest van je grootvader aan te bieden; anders zou hij jou steenpuisten of koorts kunnen bezorgen. Of je offert een van je beste geiten om de regengoden aan hun werk te herinneren. Ook kun je ze gebruiken om iemand anders een ongeluk te doen krijgen. Hieromheen vinden we allerlei taboe's en fetisjisme (middelen met heilzame en beschermende werking, zoals amuletten).

Deze primitieve religie vinden we niet alleen bij zogenaamde 'primitieve' volkeren, maar ook binnen bijna alle godsdiensten over de gehele wereld.

1. Pantheïsme: Het geloof in god of het goddelijke als een bezielend beginsel, een kracht of energie, dat de wereld draagt en beweegt. Het is dus aanwezig in alles wat bestaat. God is alles en alles is god.
2. Deïsme: Het geloof in god als een soort opperwezen, dat de wereld gemaakt heeft, zoals een klokkenmaker een uurwerk maakt. Van een persoonlijke relatie tussen god en mens kan geen sprake zijn.
3. Theïsme: Net als het Deïsme gelooft men in god als de schepper van de wereld en in een oneindige afstand tussen god en mens, maar tegelijk gelooft men in een blijvende relatie tussen god en mens.

Binnen het Theïsme wordt de volgende onderverdeling gemaakt:

- a. Polytheïsme: Het geloof in het bestaan van meerdere goden. Vanuit de monotheïstische godsdiensten wordt dit meestal 'heidendom' genoemd.

Kenmerkend hierin is, dat men de goden vaak rechtstreeks kan ontmoeten in bijvoorbeeld natuurverschijnselen. De relatie tot de mens is meestal sterk willekeurig. Wel voelt de mens zich volledig afhankelijk van deze goden.

- b. Monotheïsme: Het geloof in één god als de schepper en dragende grond van alles. Men kan god niet rechtstreeks ontmoeten. De relatie tussen god en mens is een verbondsrelatie. De mens heeft een zekere vrijheid en zelfstandigheid om een relatie met god aan te gaan.

Naast bovengenoemde onderverdeling van religies, maakt men ook nog een onderscheid naar het karakter van de manier van geloven:

1. Moederreligie: Deze manier van geloven wordt gekenmerkt door verlossing van angst en onzekerheid.
Men zoekt in deze manier van geloven vooral naar warmte en geborgenheid, troost en zekerheid. Dit zoeken is natuurlijk des te sterker naarmate het leven en de wereld meer onzekerheden bieden. Voor deze manier van geloven gebruikt men wel de uitdrukking: 'Heimwee naar de moederschoot'.
2. Vaderreligie: Deze manier van geloven legt de nadruk op de hoogste wil van God. Deze wil boven ons bestaan en roept op tot gehoorzaamheid en vertrouwen. God als de hogere autoriteit, die absolute onderwerping eist. Beloning en straf spelen in deze manier van geloven een belangrijke rol.

In de meeste godsdiensten treffen we elementen van beide aan, waarbij nu een het ene, dan weer het andere overheersend is. Ook in de katholieke kerk zien we regelmatig, dat bijvoorbeeld het karakter van de moederreligie gaat overheersen. We zien dan, dat bijvoorbeeld de verering van Maria meer centraal komt te staan. Toch ontbreekt niet het besef van God als een autoriteit, die gehoorzaamheid eist.

Vaak beweert men, dat in een gezond (= volwassenheid en geluk bevorderend) geloof beiden aanwezig moeten zijn in een juist evenwicht, dus zowel geborgenheid als uitdaging.

Tot slot kennen wij nog de begrippen:

Atheïsme: Dit betekent de ontkenning van het bestaan van God of goden.

Het eigenlijk atheïsme is pas opgekomen in de loop van de 18^e eeuw en groeide op de drievoudige voedingsbodem van:

- a. De moderne wetenschap en filosofie.
- b. De nood en verwarring in het moderne leven.
- c. De algemene emancipatiedrang van de mens.

In de wetenschap had men het godsideaal niet meer nodig om de feiten te verklaren, in het gewone leven met zijn lijden en onzekerheid kon men een God niet meer plaatsen en de voortgang van de emancipatie scheen erdoor in de weg te worden gestaan.

Humanisme: Dit is niet zozeer een ontkennen van het bestaan van God of goden, maar wel een poging om de mens en menselijkheid in het centrum van ons denken te plaatsen. Over God of leven na de dood, enz. weten we niets van, dus daar kunnen we ook niet vanuit gaan. De waarde en de waardigheid van de mens en de mensheid in dit leven is uitgangspunt en doel.

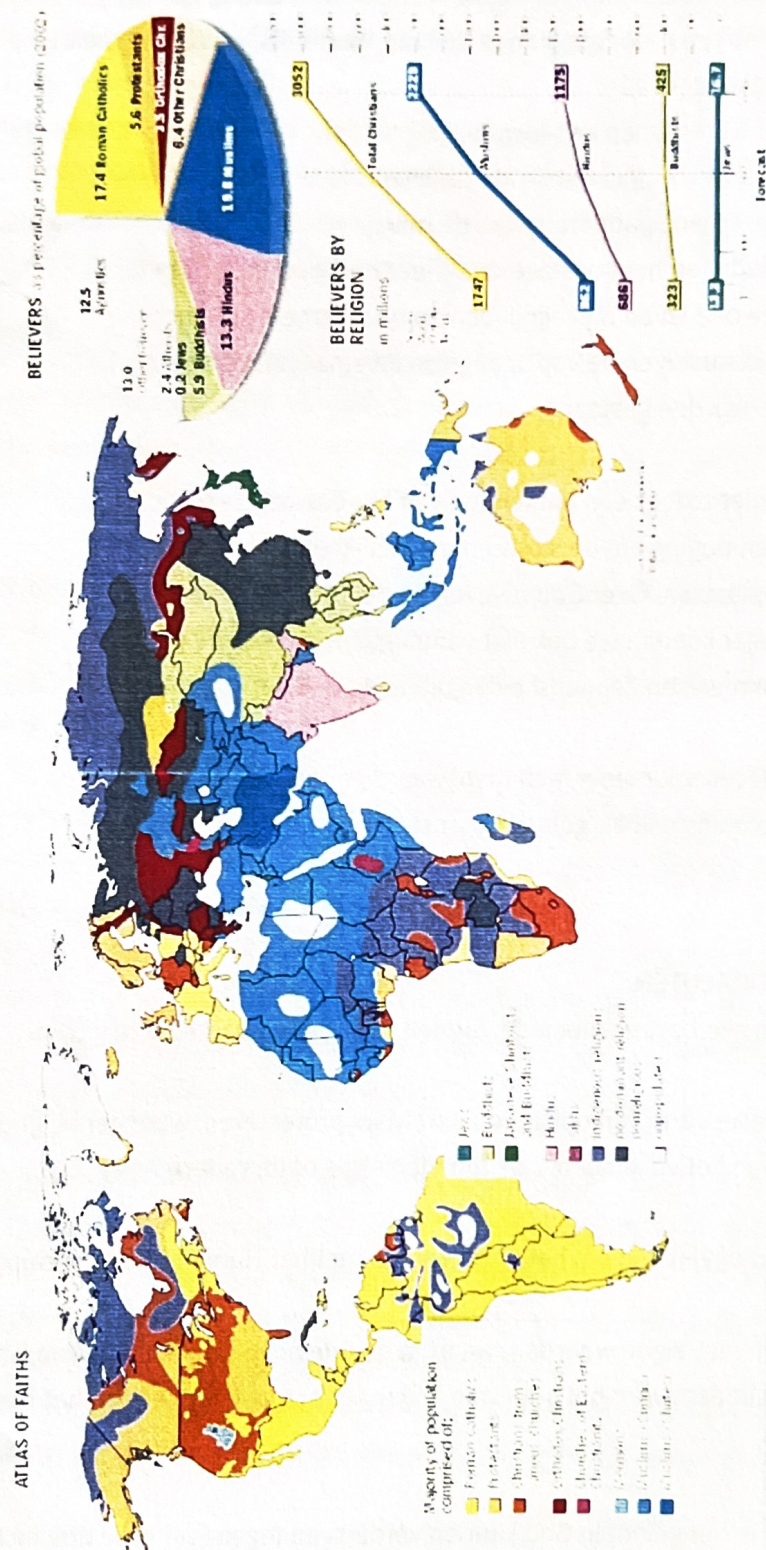
Een menswaardig leven voor ieder, een menswaardige samenleving en vooruitgang van de mensheid als geheel is het streven.

VRAGEN EN OPDRACHTEN:

1. Tracht bij alle bovengenoemde vormen religie een voorbeeld te geven.
2. Tegen welke vorm van religie zou Karl Marx protesteren, wanneer hij godsdienst 'opium van het volk' noemt: de moederreligie of de vaderreligie.
3. Zou het mogelijk zijn om het Christendom met het Humanisme te verbinden?
4. Omschrijf met eigen woorden, waarom de drie bovengenoemde factoren van de voedingsbodem voor het atheïsme leiden tot een ontkenning van het bestaan van God.
5. Hoe zou je het geloof in God kunnen verdedigen tegenover deze drie factoren?

2.5 Wereldkaart der godsdiensten

OPDRACHT:

Schrijf de verschillende godsdiensten op het kaartje onder elkaar en vermeld erachter waar zij vooral voorkomen.

2.6 Het geloof in de grote wereldgodsdiensten

Vanuit geloofservaringen en openbaringen van verschillende mensen in verschillende tijden zijn verschillende godsdiensten gegroeid.

Hieronder kun je lezen hoe aanhangers van vijf verschillende godsdiensten, in volgorde van ouderdom tegen hun leven aankijken in relatie tot het goddelijke. Tevens komt daarin naar voren, wat voor hen de zin en het doel van het leven is.

De Hindoe

'Alles is illusie, niets bestaat echt, de wereld niet en ikzelf niet. Er is *geen* schepper geweest en geen begin, evenmin zal er een einde zijn.

Alles bestaat binnen de eeuwige orde, waarin alles gaat zoals het moet gaan. Wat ik waarneem, waaraan ik denk, wat ik voel, niets van dat alles is werkelijk. Het zijn zinsbegoochelingen, het is *maya*.

Maya is een kracht die voortkomt uit 'het al', dat wij *brahma* noemen en dat niets gemeen heeft met een persoonlijke god, zoals in het christendom. Deze kracht, deze illusie, maya, heeft de stoffelijke wereld tot gevolg en is in wezen slechts een afstraling van de werkelijkheid. Toch denken en ervaren we dat de dingen om ons heen en ook of wijzelf echt bestaan. Het is net als in een droom waarin je alles als werkelijk ervaart, terwijl het dat niet is.

Binnen de eeuwige orde keert maya na miljoenen jaren weer terug in het hart van brahma, begint dan weer opnieuw en zo eeuwig verder. De plaats die ik binnen dit geheel inneem, is het gevolg van mijn daden in een vorig bestaan. Hoe beter ik nu leef, des te hoger de kaste waarin ik door reïncarnatie terugkeer.

De hoogste kaste bestaat uit de zuiverste mensen, die daarom de plicht hebben zichzelf zuiver te houden. Naarmate de kaste lager (minder zuiver) wordt, worden de rechten en plichten die men heeft minder. Paria's behoren niet tot een kaste. Zin en doel van mijn leven is de stroom van wedergeboortes te ontvluchten en op te gaan in het brahma'.

Zij die hier een goed gedrag vertonen – het vooruitzicht is dat zij tot een aangename geboorte zullen komen, de geboorte van een priester, de geboorte van een krijgsman of de geboorte van een koopman. Maar zij die hier een slecht gedrag vertonen – het vooruitzicht is dat zij tot een slechte geboorte zullen komen, de geboorte van een hond, de geboorte van een zwijn, of de geboorte van een paria.

Chandogya upanishad 5 : 10

De Boeddhist

‘Misschien begrijp je wat van mijn overtuiging als ik het heelal vergelijk met de vlam van een kaars. De vlam verandert onophoudelijk van vorm. Zo is het ook met het heelal: het kent begin noch einde, verandert voortdurend en is eeuwig in beweging. En wat voor het heelal geldt, geldt eveneens voor de mens. Ik heb geen ziel, maar ben onophoudelijk in beweging, als een rad dat maar voort gaat. Ik kom en ik ga, kom terug tot leven en ga weer dood. En zo verder in een cyclus die eeuwig duurt, tenzij ik me eraan ontworstel.

Dat ik steeds in het leven moet terugkeren, ligt aan mijn verknochtheid aan de wereld, aan mijn begeerte om alles te willen hebben en zijn: van macht tot gezondheid, en van liefde tot haat. Deze begeerte is de oorzaak van alle ellende in de wereld. Daarom is mijn uiteindelijke doel: afstand. Afstand van alles: van bezit, gevoelens, zelfs van mijn tot leven. Alleen zo kan ik mijzelf bevrijden uit de eeuwigdurende cyclus van wedergeboortes.

Er is een wetmatigheid, wij noemen dat het *karma*, in de loop der dingen. Alles, dus ook alles wat ik doe, heeft een noodzakelijk gevolg. Hoe beter en onthechter ik in dit leven leef, des te hoger en dichterbij mijn doel kom ik in mijn volgende leven. Mijn uiteindelijke doel is niet meer te reïncarneren, maar op te gaan in het *nirwana*, een toestand van volkomen en oneindige rust. Hieruit put ik dagelijks inspiratie’.

Dit nu, monniken, is de edele waarheid van het leed: geboorte is leed, ziekte is leed, sterven is leed (...)

Dit nu, monniken, is de edele waarheid van het ontstaan van het leed: het is de dorst naar wedergeboorte, verenigd met vreugd en hartstocht die alom genot zoekt, namelijk de dorst naar zingenot, de dorst naar bestaan, de dorst naar macht.

Dit nu, monniken, is de edele waarheid van de opheffing van het leed: het volkomen opheffen van die dorst door vernietiging der driften, hem laten varen, hem prijsgeven, hem opgeven, hem geen plaats gunnen.

Dit nu, monniken, is de edele waarheid van het pad dat voert naar de opheffing van het leed. Het is de achtvoudige pas’.

Uit de eerste toespraak van Boeddha.

De Jood

'Van oudsher onderhouden wij joden een bijzondere band met Jahweh. Hij is degenen die het leven geeft, die mij de hand boven het hoofd houdt als het slecht gaat. Jahweh heeft de aarde aan de mens gegeven. Al haar vruchten, de dieren en de dingen zijn er voor de mens. Om van te genieten, maar ook om zorg voor te dragen.

Want Jahweh stelt elke mens verantwoordelijk voor zijn schepping, wil een steeds bewoonbaarder oord voor allen die hij heeft geschapen. Tussen Jahweh en ons volk bestaat een hechte band, die op de berg Sinai gestalte kreeg in het Verbond. Daarin liggen de rechten en de plichten van Jahweh benadrukt. Vraag je nu naar de zin van mijn leven, dan kan ik alleen maar zeggen dat voor mij Jahweh de ziel is van alles wat ik doe en ben, de ziel van mijn bestaan dus, mijn liefde en geluk, maar ook de ziel van mijn leed. Dat geeft mij kracht en troost. Hij zal me immers nooit in de steek laten. Hij heeft mijn volk toch ook uit Egypte bevrijd. Ik bid steeds dat ik dat mag blijven zien'.

Er komt een tijd – godsspraak van Jahweh – dat Ik met Israël en Juda een nieuw verbond sluit; geen verbond zoals Ik met hun voorvaderen gesloten heb, toen Ik hen bij de hand heb genomen om hen uit Egypte te leiden. Want dit verbond hebben zij verbroken, ofschoon Ik hun Meester was – godsspraak van Jahweh. Dit is het nieuwe verbond dat Ik in de toekomst met Israël sluit: Ik schrijf mijn wet in hun binnenste, Ik grif ze in hun hart. Ik zal hun god, en zij zullen Mijn volk zijn. Dan behoeft niemand een ander nog voor de houden: 'Leer mij Jahweh kennen'. Want iedereen

De Christen

'Wat ik de zin vind van mijn bestaan? Ja, wat een vraag! Ik kan natuurlijk zeggen dat ik in God geloof. Maar dan vraag je meteen: Wat bedoel je met zo'n uitspraak?

Voor mij is de geschiedenis een onafgebroken lijn waarop elke mens een plaats inneemt. Aan die unieke plaats op die lijn ontleent elke mens zijn betekenis.

In het Oude en Nieuwe Testament las ik dat joden en christenen God ervaren als een god van liefde, die aandacht heeft voor elk schepsel. Een exclusieve liefde: God die van ieder mens houdt, die in zijn liefde zelfs zover is gegaan dat hij mens werd in Jezus van Nazareth.

Door Jezus kreeg alles een nieuwe zin: de mensen kunnen hun leven zien als gave en opgave tegelijk. Opgave in de zin van, die lijn helpen afmaken, ieder met zijn beperkingen en talenten, tot heel de geschiedenis zal uitmonden in het rijk van God, een rijk dat over de grenzen van de dood heengaat.

Iets van dat rijk is zichtbaar in mensen die van elkaar houden, die telkens opnieuw onrecht en uitbuiting te lijf durven gaan, en dat de hele geschiedenis door.

Christen zijn is dan hopen, soms tegen beter weten in, vanuit de overtuiging dat God achter de mens staat en van hem houdt. Daartoe stierf Jezus aan het kruis en verrees hij uit de dood'.

God is liefde, en wie leeft vanuit de liefde, leeft vanuit God en God leeft in hem (...)

Beweert iemand dat hij God liefheeft, maar hij haat zijn naaste, dan is hij een leugenaar. Want hij kan God, die hij nooit gezien heeft, onmogelijk liefhebben, als hij zijn naaste niet liefheeft die hij wel ziet. We hebben van hem dan ook dit gebod gekregen: wie God liefheeft, moet ook zijn naaste liefhebben.

1 Johannes 4: 16, 20-21

De Islamiet

'Ik ben moslim en dat woord vat het wezen van mijn geloof samen. Islam, de naam van onze godsdienst, betekent 'onderwerping aan Allah'. Een moslim is iemand die zich heeft onderworpen en die probeert te leven in overeenstemming met Allahs heilige wil. Sommigen noemen ons mohammedaan. Ik persoonlijk heb dat liever niet. Het zou voor een buitenstaander kunnen betekenen dat wij Mohammed aanbidden. En dat is natuurlijk niet zo.

In heel de schepping heeft Allah de mens centraal gesteld. Voor hem zijn de zeeën, de meren, de planten en de dieren. Allah schiep de mens uit klei, blies hem de levensadem in en leerde hem de namen van alles. Zo kregen wij macht over de aarde en mogen wij genieten van al haar vruchten. Mits we Allah met heel ons hart en onze ziel dienen. We moeten ons aan zijn heilige wet onderwerpen. Deze staat opgetekend in de koran. Hierin spreekt Allah ons toe door de mond van de profeet Mohammed.

Ons doel, een rechtvaardig leven leiden, kunnen wij bereiken door te voldoen aan de zogenaamde *vijf zuilen*. Ten eerste moeten wij de geloofsbelijdenis handhaven. Die zegt dat er geen God is dan Allah en dat Mohammed zijn profeet is. Vervolgens moeten wij vijf keer per dag de *salat* verrichten, een gebed dat we bidden met ons gezicht naar Mekka. Voorts dienen wij de voorgeschreven *zakat*, een soort godsdienstige belasting, te betalen. Dit geld komt ten goede aan de armen. In de maand ramadhan vasten wij van zonsopgang tot zonsondergang, en één keer in ons leven moeten wij een bedevaart naar Mekka maken. Naast deze zuilen onderhouden we een aantal precieze voorschriften, zoals: geen varkensvlees eten, geen alcohol gebruiken, geen beelden maken. Met behulp van de voorschriften en leefregels bereiden wij ons voor op ons leven na de dood. De goeden zullen dan beloond worden en de kwaden gestraft.

Leven is voor mij dus een feest in het teken van Allah'.

Allah is het die de hemelen en de aarde geschapen heeft en uit de hemel water heeft doen neerdalen, waardoor hij vruchten heeft doen ontspruiten als onderhoud voor u. En hij heeft voor u schepen dienstbaar gemaakt om te varen op zee, naar zijn bevel en hij heeft de rivieren dienstbaar gemaakt.

Hij heeft voor u de zon en de maan dienstbaar gemaakt als twee zwoegers en hij heeft voor u de nacht en de dag dienstbaar gemaakt.

En hij heeft u gegeven van alles wat gij hem gevraagd hebt en indien gij de weldaden van Allah opsomt, kun gij die niet tellen.

Koran 14: 32-34

VRAGEN:

1. Tracht bij elke Godsdienst in één of twee zinnen aan te geven, wat voor de aanhanger van die godsdienst het doel van zijn leven is.
2. Vind je het noodzakelijk om een bepaalde zin of doel aan je leven te geven? Motiveer je antwoord.
3. Welke waardevolle gedachten heb je kunnen ontdekken in de verschillende visies? Welke ideeën spreken je helemaal niet aan?

3. Geloven in de twintigste eeuw

3.1 Geloof onder kritiek

Al zolang de mensheid bestaat, hebben mensen in hogere machten geloofd. Men aanbidt zijn god in zon, maan en sterren, in de elementen water en vuur, in regen en donder, in vruchtbaarheid, als moeder aarde, als heer en meester over de dieren, als heil- en onheilbrenger, of in mensen, die men goddelijke eigenschappen toedicht. Sommigen accepteren maar één god, anderen aanbidden meer goden en weer anderen ervaren hun god in alles, wat er is, de natuur, de mensen en de dingen.

Heel vaak weerspiegelt het type god de maatschappij, waarin hij vereerd wordt. Een spreuk zegt: 'Mensen krijgen de goden, die ze verdienen'.

Het is moeilijk om door de geschiedenis heen een duidelijke ontwikkeling aan te geven. Wel heeft de moderne mens de neiging de vroegere godsdiensten en religies als 'primitief' te beschouwen. Vandaar ook de vaak gebruikte denigrerende benaming 'primitieve religies'. Toch bevatten oudere religies soms hoogstaande ideeën en is de moderne mens soms heel wat primitiever dan de zogenaamde 'primitieven'. Wat te denken bijvoorbeeld van de uitspraak van een oude Indiaanse vrouw uit Amerika:

'De blanken zijn onverschillig voor het land of voor de herten en de beren. Als wij Indianen wild doden, dan doden wij niet meer dan nodig is en wij eten alles op. Als wij wortels uitgraven maken wij kleine gaatjes. Als wij gras verbranden met het oog op sprinkhanen, dan veroorzaken wij daarmee geen ramp. Als wij huizen bouwen, maken wij kleine gaten. Wij schudden eikels en denne-appels omlaag, maar wij hakken geen bomen om. Wij gebruiken alleen dood hout voor het vuur ... De Indianen doen nooit iets pijn, maar de blanken vernielen alles ... Overal waar de blanke de aarde heeft aangeraakt, is zij gewond'.

Trouwens waarom zou degene, die elke dag zijn horoscoop in de krant leest, minder primitief zijn dan vroegere mensen, die geloofden in zon, maan en sterren.

Zoals al in de uitspraak van de Indiaanse naar voren komt, is het de verhouding van de mens tot natuur en wereld, welke met name in het westen een belangrijke verandering in het godsdienstig denken teweegbracht. Het leidde met name in het Europese Christendom tot een crisis en tot een nadere bezinning op wat geloven nu eigenlijk inhoudt.

Toen de eerste mensen zich boven de natuur verhieven en aan cultuur begonnen, dat wil zeggen de natuur gebruikten voor eigen doeleinden, stond hij nog voor vele onbegrijpelijke machten, die hen hinderden of hielpen. Men vereerde het goddelijke in deze machten of geloofde in geesten, die deze machten bezielde (animisme). Of men geloofde in goden, die de macht hadden (polytheïsme) en vooral later in één god, die almachtig is over alles (monotheïsme).

Echter nu de mens door techniek en wetenschap steeds meer de natuur en wereld kan (be)grijpen en naar eigen hand kan zetten, is er steeds minder plaats voor het geloof in bovennatuurlijke machten.

Waar hebben we nog goden voor nodig, als wij ons eigen leven kunnen bepalen en de mensheid zelf de wereld kan beheren en zelfs de sterren bereikbaar worden?

VRAAG:

Moeten wij 'eerbied' hebben voor de natuur?

De eerste Russische ruimtevaarder kwam terug uit de 'hemel' met als conclusie 'god bestaat niet!'. Waarom nog geloven in iets of iemand, die je niet met wiskunde of andere wetenschap kunt bewijzen?

Velen kwamen tot de conclusie: Een modern, gezond en zelfstandig denkend mens kan niet gelovig zijn!

Van hieruit trachtte men ook te onderzoeken, waarom zoveel mensen vroeger en nu nog steeds wel geloofden. Kort samengevat kwam het antwoord neer op de volgende drie conclusies:

1. Mensen zijn gelovig uit vrees of angst

De mens heeft altijd met verbazing, onzekerheid in de wereld gestaan. Bij alles wist hij zich afhankelijk en bedreigd door natuurkrachten, ellende en vooral de dood. Men had ze niet in eigen hand, dus moesten ze in de hand zijn van goden. Bovendien leidde deze angst tot de behoefte aan beveiliging. Een behoefte aan machten, tot wie men zich in nood kan wenden en die de mensen een gevoel van bescherming kunnen geven. De behoefte om een offer te brengen, om een kruisje te slaan voor men zich op die gevaarlijke zee begeeft. De beroemde psychiater Sigmund Freud noemde het de behoefte aan een algoede vaderfiguur, die steun en troost geeft. Men zoekt deze in de hemel, maar voor Freud was het slechts een illusie. Het was niet voor niets, dat mensen juist in tijden van ellende en oorlog des te harder zich vastgrijpen aan geloof en kerk.

2. Mensen zijn gelovig als oplossing voor vragen (gaatjesvulling).

Deze wereld boezemt de mens niet alleen angst in, maar zet hem ook voor vele vragen. Niet alleen praktische vragen, als: Waarom valt er regen uit de lucht, hoe is de wereld ontstaan, enz., maar ook vragen, die bij de mens opkomen in tijden van ellende en verdriet: Waarom overkomt mij dit nu, wat is er na de dood, waarom al die ellende, enz. Het geloof in een god geeft de mens dan een antwoord op zijn vragen, houvast in de onzekerheid.

De filosoof Feuerbach zei: De mensen verzinnen zelf een god, om hun eigen gaten op te vullen. Hem schrijven ze dan alles toe, wat ze zelf niet kunnen of niet kunnen begrijpen. Het is slechts een projectie van de mens in de hemel. Niet voor niets, dat de mens nu steeds meer de wereld zelf bepaalt, God teruggedrongen wordt naar de zondag en voor privé-problemen. In het dagelijkse leven is er nog nauwelijks van godsdienst sprake.

3. Mensen zijn gelovig als verlangen naar geluk en volmaaktheid.

Vanuit het besef van eigen zwakheid en gebreken, de ellendigheid in deze wereld droomt de mens van volmaaktheid en geluk. Via geloof in goden kan men zich dit voorstellen en dit proberen te bereiken. Ellende en onvolmaaktheid is gemakkelijker vol te houden als je kunt dromen van geluk en volmaaktheid.

Karl Marx noemde daarom geloof het 'opium van het volk'. Onderdrukte en uitgebuite arbeiders blijven volzaam en tevreden, wanneer hen de beloning van een volmaakt en gelukkig hiernamaals voorgespiegeld wordt.

In feite zijn deze conclusies en kritiek op bepaalde manieren van geloven. In de volgende paragraaf zullen we zien of zij elke manier van geloven ontmaskeren en of er toch niet een zinvolle manier van geloven is.

3.2 Kritisch geloven: een manier van leven

God? God, Wie is God?

Bestaat God?

God bestaat niet.

Weet ik veel

Hoe weet jij dat nou?

Wat doet het er ook toe?

Heb jij hem dan wel een gezien?

Geloof jij in God?

Ik heb zoveel nog nooit gezien.

Ik – in God?

Wat bedoel je?

Nou, God, of je in God gelooft?

Ik weet niet waar je het over hebt.

Wanneer geloven allen maar voort komt vanuit angst of om een antwoord te hebben op onbeantwoorde vragen, zoals uit bovenstaande verklaringen naar voren kwam, dan zal er in de moderne tijd aan God steeds minder behoefte zijn. Naarmate de mens zichzelf steeds meer in het middelpunt plaatst en door middel van wetenschap en techniek zelf de wereld in handen neemt, is God, die je niet kunt zien of in getallen kunt uitdrukken 'overbodig' geworden.

Bovendien is en was er zoveel ellende (denk aan de 2^e Wereldoorlog), dat velen nog moeilijk kunnen geloven in een goede God en is het irreëel geworden om nog te dromen van geluk en volmaaktheid.

De mens is vrij en zelfstandig geworden en heeft God niet meer nodig!

Een beroemde Duitse Theoloog, Dietrich Bonhoeffer, die aan de lijve ondervond hoe goddeloos de mens kan handelen, heeft getracht een antwoord te geven op deze uitdaging aan het geloof.

Als één van de weinige Christelijke theologen in Duitsland kwam hij in verzet tegen de nazi's van Hitler. In 1943 werd hij gevangen genomen waarna hij in 1945, kort voor de bevrijding door de nazi's werd opgehangen. Vanuit de gevangenis probeerde hij door middel van brieven duidelijk te maken, hoe het mogelijk is om in deze wereld nog in een God te geloven. Hij ontdekt, dat het geloof, welk alleen maar voortkomt uit eigen angst en onzekerheid, of als antwoord op onbeantwoorde vragen, niets te maken heeft met het bijbels geloof in Jahweh. De God van de Bijbel wil juist, dat de mens vrij en zelfstandig wordt, zodat hij in vrijheid voor God kan kiezen, en niet alleen maar omdat hij daartoe uit nood gedwongen wordt.

Uit zijn brieven:

“... Het is me duidelijk geworden, dat we God niet mogen gebruiken om de lacunes in onze kennis aan te vullen, want dan wordt God teruggedrongen naarmate de wetenschap vooruitgaat. Dan is God constant op de terugtocht ...! God wil begrepen worden in de opgeloste, niet in de open vragen. Dit geldt ook voor de vragen van dood, lijden en schuld ... Ook zonder God komen mensen klaar met deze vragen. We hoeven niet telkens terug te vallen op God, we hebben menselijke antwoorden op deze vragen. God als stoplap (gaatjesvuller) voor onze eigen ontoereikendheid is overbodig geworden. Hij moet niet pas erkend worden aan de grenzen van ons kennen, maar in het centrum van ons leven. De mondig (zelfstandig en vrij) geworden mens moet leren leven alsof er geen God bestond. Pas dan kan hij kiezen voor en met God te leven. God laat zich uit de wereld terugdringen tot op het kruis ...”

(Dietrich Bonhoeffer, in zijn brieven vanuit de gevangenis, een paar maanden voordat hij werd opgehangen).

Het gaat Bonhoeffer om anders geloven. Volgens hem heeft de kerk te laat ontdekt, dat de moderne mens kritisch en zelfstandig is. Deze mens heeft God niet nodig. Zonder God gaat het net zo goed als met God. De kerk heeft daar grote moeite mee. Ze vraagt, hoe het dan staat met vragen naar de zin van het leven, naar de dood, zonde en schuld. Daarvoor hebben mensen toch God, de kerk, de pastoor of dominee voor nodig?

‘Nee’, zegt Bonhoeffer in zijn kritiek op de kerk, ‘de moderne mens komt ook wel zonder God klaar met deze vragen’. In de godsdienst werd altijd de volledige afhankelijkheid van de mens aan God gepredikt. De afhankelijkheid van God als (schijn)oplossing voor onoplosbare problemen, als toevlucht bij angst en nood, als een vlucht in een hemelse droom. Deze afhankelijkheid noemt men dan ‘geloof’. Bonhoeffer noemt dit liever ‘religie’. In deze tijd is volgens hem aan deze vorm van godsdienstigheid een eind gekomen. Hij is daar blij om!

Want, zegt hij, de God van de Bijbel is totaal anders. Geen gaatjesvulling of versiering, maar de God, die herkenbaar wordt in Jezus Christus. Niet de God als oplossing voor alle vragen, maar God als een 'Vader', die zich terugtrekt, zodat zijn 'kinderen' volwassen, zelfstandig kunnen worden en niet uit afhankelijkheid, maar uit vrije wil kunnen kiezen om met God te leven. Niet God als verklaring, maar als richting voor het leven!

Wat is nu het echte bijbelse geloof?

Bonhoeffer zegt daarover: De kern van de Bijbel is gerechtigheid en het rijk van God op aarde. Het gaat dus om het HIER en NU! God is trouw aan de mensen en vraagt van de mens trouw te zijn aan deze wereld. Het gaat om Gods beloften in deze wereld. Die gaan in vervulling als de mens met God leeft.

Niet een almachtige God, die je kunt misbruiken voor je eigen belangen en ideeën, maar een lijdende God, niet welkom bij mensen, een God, die zich zelfs aan het kruis laat slaan.

Vlak voor zijn executie zegt Bonhoeffer: Bij deze God is niet je eigen leed belangrijk, maar het lijden van God in deze wereld.

Gelovig leven is niet eerst aan eigen nood, vragen en angsten denken. Het is onderweg zijn met Jezus Christus en bouwen aan het Rijk van God op aarde: het genezen van zieken, aandacht voor lijdenden, bevrijding voor onvrijen. Niet je eigen veiligheid en zekerheid is belangrijk, maar wel jouw aanwezig zijn bij het lijden en onzekerheid van God zelf, zoals klinkt in het evangelie van Matheüs: "Ik had honger en u gaf mij te eten, ik was ziek en u verzorgde mij, ik zat gevangen en u bezocht mij, enz."

Een dergelijk manier van leven kan lijden zelfs de dood met zich meebrengen. Bonhoeffer, maar ook Jezus zelf, was hiervan een voorbeeld.

VRAGEN EN OPDRACHTEN:

4. Geef met eigen woorden weer, wat Bonhoeffer bedoelt met zijn onderscheid tussen 'religie' (vroegere manier van geloven) en het echt 'bijbels geloven' (moderne manier)?
5. Wat bedoelt Bonhoeffer met zijn volgende uitspraken:
 - a. God moet niet erkend worden aan de grenzen van ons kennen, maar in het centrum van ons leven.
 - b. God laat zich uit de wereld terugdringen tot op het kruis.
6. Welk verschil maakt Bonhoeffer in het volgende gedicht tussen Christenen en heidenen?

Christenen en heidenen

Mensen gaan tot God in hun nood,
Vragen om hulp, vragen om geluk en brood,
Om redding in ziekte, schuld en dood.
Zo doen zij allen, christenen en heidenen.

Mensen gaan tot God in Zijn nood,
Treffen hem arm aan, versmaad, zonder onderdak en brood,
Zien hem temidden van zonde, zwakheid en dood.
Christenen staan bij God in Zijn lijden.

God gaat naar alle mensen in hun nood,
Verzadigt lichaam en ziel met Zijn brood,
Sterft voor Christenen en heidenen de kruisdood,
En vergeeft hen beiden.

4. Beelden van God

4.1 Inleiding: "Gij zult geen beelden maken!"

*"Gij zult geen beelden maken in de vorm
van enig wezen boven in de hemel, beneden
op aarde of in de wateren onder de aarde.
Gij moogt u niet voor hen neerbuigen en hen
niet vereren, want Ik, Jahwe, ben een jaloerse God ..."*

In het vorige hoofdstuk kwam reeds naar voren, dat we nooit precies kunnen zeggen, wie God is. God gaat onze voorstellingsvermogen te boven. Wel kunnen we vanuit geloofservaring en openbaring ontdekken, wat God voor ons betekent en wat Hij van ons mensen wil. Van hieruit proberen wij ons een voorstelling, oftewel een beeld van God te vormen.

De mens kan nu eenmaal over iets of iemand nadenken, wanneer hij er een voorstelling van kan maken. Hij probeert zich er een beeld van te vormen. Het beeld is dan niet de werkelijkheid zelf, maar iets wat erop lijkt. Wanneer iemand een meisje een roos noemt, veronderstelt dit niet, dat dat meisje een roos is, maar dat dat meisje bij hem dezelfde ervaring oproept als een roos. Het geeft aan wat dat meisje voor hem betekent.

Ook over God kunnen we slechts praten en denken in menselijke woorden en begrippen. Zelfs in de Bijbel vinden we geen precieze omschrijving voor wie God is, maar wordt in beelden en verhalen aangeduid, wat God voor mensen betekent en hoe mensen Hem ervaren. Zo wordt God Vader, Rechter, jaloerse echtgenoot, vormt Hij uit klei de eerste mens, wandelt hij door de paradijsstuin, grift Hij de tien geboden op de stenen tafels. Afgelopen jaar hebben we al wel gemerkt, dat ook wij allemaal verschillende beelden van God hebben. Echter de mens moet zich er altijd van bewust zijn, dat het slechts beelden zijn, die nooit de werkelijkheid van God aangeven. Anders is het gevaar groot, dat we een zelfgemaakt beeld van God, dus een afgod aanbidden, in plaats van de God van de Bijbel. Het is daarom, dat het in de Bijbel verboden wordt een beeld van God te aanbidden.

Mensen willen altijd graag zelf bepalen, wie God is, want dan kun je God gebruiken (misbruiken) voor je eigen doeleinden of voor je eigen zekerheid. Het is altijd fijn om te zeggen: 'Ik heb de waarheid!'. Daarmee maken mensen valse beelden van God, afgoden. Deze kunnen Gods ware gezicht verduisteren en het geloven moeilijk en zelfs onmogelijk maken. Het is bijvoorbeeld voor een blinde moeilijk om

nog in God te geloven, als gezegd wordt dat die blindheid een beproeving van God is.

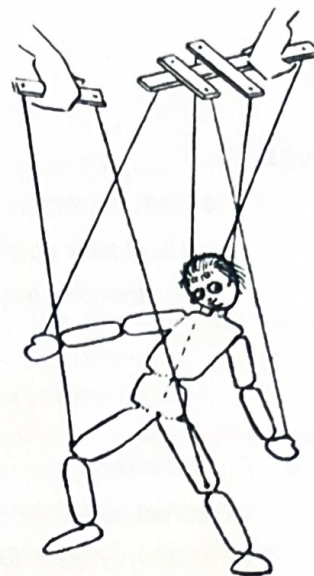
Voor een dergelijk misbruik van God waarschuwde ook Bonhoeffer, toen hij ontdekte, dat je God niet als de grote gatenvuller moet zien, wanneer we vastlopen met onze wetenschap en techniek.

Geloven is niet zeker weten, maar een zoeken naar wat God voor ons betekent. Hiervoor gebruiken we beelden, maar al gaande met God zullen we deze beelden telkens weer moeten aanpassen en verder ontwikkelen. Wat werkelijke liefde is, leer je ook pas door veel twijfels en ruzies met je geliefde heen. Toch zul je de liefde nooit precies kunnen omschrijven.

Bonhoeffer zegt dan ook, dat we ons beeld van God altijd moeten toetsen aan de God van de Bijbel. Ook in de Bijbel vinden we geen precieze beschrijving van God, maar wel hoe het Joodse volk en later de Christenen God ervoeren. Al gaande met God ontwikkelden ook zij gedurende een paar duizend jaar steeds verder hun beeld van God en ontdekten zij steeds beter, wat God voor mensen betekent.

Ook in dit hoofdstuk zullen we eerst een aantal verschillende beelden van God bekijken. Want daardoor kunnen we vaak scherper zien, wat God niet is, en kunnen we meer oog krijgen voor wat God wel is.

Daarna zullen we gaan bestuderen, welke beelden van God we in de Bijbel vinden.

6.2 Gebruik en misbruik van beelden van God

Er wordt op veel verschillende manieren over God gepraat en geschreven. We vinden daarin verschillende beelden van God. Soms leren die beelden ons inderdaad iets over God. Maar vaak zijn het ook valse beelden, waarin God door mensen misbruikt wordt. In de volgende opdracht zullen we een aantal voorbeelden daarvan beoordelen.

OPDRACHTEN:

1. Op deze en de vorige pagina vinden we twee plaatjes van God. Welk beeld van God spreekt uit deze plaatjes en geef met argumenten aan, waarom dit wel of niet een goed beeld van God is.

VRAAG:

2. Je vindt hieronder een aantal teksten en gebeden, waaruit verschillende beelden van God naar voren komen. Beschrijf bij elke tekst het beeld van God daarin en beoordeel met argumenten of dit een goed beeld is of dat daarin God misbruikt wordt.
-
- a. Op een plantage in Latijns-Amerika sterft een kind aan ondervoeding, omdat de vader nauwelijks geld verdient. Na een uurtje lijkt het verdriet in de familie minder te worden en zegt de vader: "Tja , wat moet je eraan doen? Het is nu eenmaal de wil van God. God weet wat goed voor ons is."
 - b. Lieve God, U bent mijn hulp. Mijn vriend en ik hebben ruzie. We willen het geen van beiden goed maken, want dan is het net of we ongelijk hebben. Maar het is zo saai zonder vriend. Daarom vraag ik U, maak het weer in orde tussen ons.
 - c. God, binnenkort zult U als Rechter de wereld oordelen en zullen allen, die zich niet bekeerd hebben, veroordeeld worden. Ik dank U, dat U mij de waarheid hebt leren kennen. Ik zal door U gered worden, want ik heb mij tot U bekeerd.
 - d. Tijdens de 2de Wereldoorlog werden zowel in Duitsland als in Amerika de wapens gezegend door priesters en dominee's in de overtuiging, dat God achter hen stond.
 - e. Eigenlijk geloof ik niets en twijfel ik aan alles, zelfs aan U. Maar soms, wanneer ik denk, dat Gij waarachtig leeft, dan denk ik, dat Gij liefde zijt, en eenzaam. En dat in dezelfde wanhoop Gij mij zoekt, zoals ik U. (G.K. van het Reve).
 - f. Lieve Heer, U bent voor mij het grote Licht. Met U in mijn hart voel ik mij alleen maar blij en gelukkig. Met U als vriend zal ik geen verdriet kennen. U bewaart mij in Uw hand.
 - g. God, goede Vriend, Ik geloof in U, maar ... gelooft U ook in mij? Ik ben dankbaar, dat ik leef en wil er graag iets goeds van maken. Toch blijf ik telkens fouten maken. Ik ben wel eens bang, dat ik niet veel maak van mijn geloof. Vaak ben ik liever lui dan moe. Wilt U mij daarbij helpen? Maar God, ik ben blij, dat ik bij U gewoon mijzelf mag zijn.
 - h. God, waarom hebt U mij verlaten en keert Gij Uw gezicht van mij af. Gevangen ben ik, zonder uitweg. Waarom bent U voor mij verborgen? Luister toch naar mijn klagen, want alleen U kunt mij redden.

VRAAG:

3. Doe hetzelfde bij het onderstaande verhaal van de cabaretier Paul van Vliet.

Dialogoog in de Hemel

God zat somber op zijn troon.

'Ik wou dat ik het allemaal nog es over kon doen',
zei Hij tegen Zijn Zoon, die naast Hem zat.

'Als Ik nou een van de presidenten op de knop laat
drukken en BOEM!

Alles weg en weer woest en ledig en morgen begin
Ik gewoon opnieuw.

'Dat kunt U niet maken, Vader.'

'Waarom niet?'

'U hebt beloofd dat U het met déze wereld zou
doen.'

'Ja Jongen, Je hebt gelijk en laten we eerlijk zijn: zó
slecht gaat he nou ook weer niet de laatste tijd. Er
wordt weer behoorlijk veel gebeden.

Gabriël!'

'Ja, Mijnheer.'

'Heb je de kas opgemaakt?'

'Ja, Mijnheer.'

'Laat de dagstaten eens zien.'

'Alstublieft Mijnheer.'

'Dank je, Gabriël.'

'Nog iets van uw orders, Mijnheer?'

'Nee Gabriël, vanavond niet meer. Ga maar
engelen kijken.'

God pakte de computervellen en zei: 'Moet je zien:

32 miljoen gewone gebeden

18 miljoen schietgebedjes

1 miljard harde uitroepen van Mijn Naam en

2 ½ miljard in combinatie met die van Jou en Je
Moeder.

Dat is toch prachtig?'

'U moet die cijfers niet zomaar klakkeloos lezen.

Die moet U interpreteren.'

'Wat is dat?'

'Dat zal Ik U uitleggen.

Tachtig procent van die gebeden zijn verplichte
nummers van professionals: priesters, dominees,
leraren op christelijke scholen en voorzitters van
christelijke politieke partijen. En het is een
zorgelijke tijd beneden en dan worden de mensen
onrustig als ze er niks aan doen en dat jaagt het
gemiddelde omhoog.

En die uitroepen van onze Naam, dat zijn gewoon
ordinaire vloeken en kreten van pijn of genot.'

'Als mensen Mij nog bij name kennen.'

'Zij weten wel Wie U bent, maar niet meer precies
wát U bent.'

'Jongen, Ik snap het niet meer', zuchtte God.

'Ik heb ze toch wat gegeven: de schepping met
alles erop en eraan. Dat was toch een mooi
ontwerp. Ik heb ze nog één keer gewaarschuwd
met de zondvloed. Noach mocht opnieuw
beginnen. Toen ging het wéér mis. Ik dacht: Ik
stuur Mijn Enige Zoon en die hebben ze zelfs laten
zitten.'

'Laten hangen zult U bedoelen.'

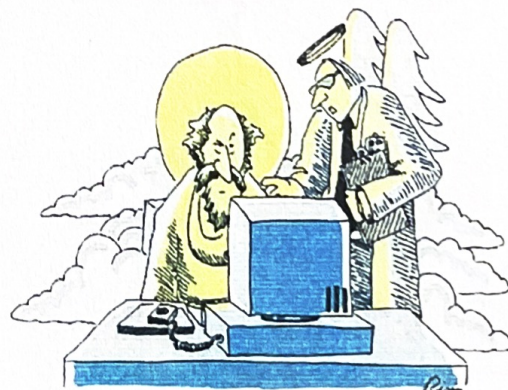
'En ze kunnen toch lezen? Ze hebben de Bijbel en
10 Geboden, de Profeten, het Nieuwe Testament,
de Psalmen en Gezangen en twintig eeuwen
theologen en cathegese om het allemaal nog eens
haarfijn uit te leggen. Ze kunnen tegenwoordig hun
geloof belijden op hún manier. Ik maak geen
onderscheid meer. Dat doen ze zelf. Zolang ze niet
naar die Khomeiny hollen, zal het mij allemaal een
zorg zijn. Als ze maar in iets of iemand geloven.'

'Ze moeten eerst weer in zichzelf geloven, Vader.'

'Wat moet Ik dan? Nóg meer wonderen doen?

Moet er dan wéér iemand heen om het uit te
leggen? En wie dan? We kunnen die ouwe jongens
toch niet terugsturen? Die zitten net lekker rustig
hier: Johannes de Doper, Augustinus, Thomas van
Aquino, Ghandi, Martin Luther King, moeder
Theresa ...

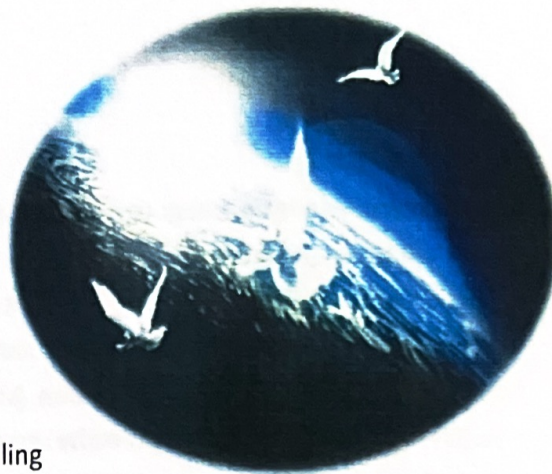
En is er onder de jonge generatie dan niemand?

*Die Michael Jackson, kunnen wij die niet krijgen?’
‘Daar hebben we niks aan. Die is mensenschuw.’
Het was lange tijd stil.
God dacht na.
Zijn hoofd rustte in Zijn oude handen.
Hij keek op en zei: ‘Als ik nou es Zelf zou gaan?’
‘Dat moet U niet doen, Vader. Ze zullen U niet
herkennen.’
‘Maar ik kan toch gewoon zeggen: ‘Ik ben God.’’
‘Dat zeggen er zoveel. Dan pakken ze U op en
stoppen U in een inrichting. Daar krijgt u librium,
bezigheidstherapie van een welzijnswerker die zegt*

*dat U eerst van Uzelf moet leren houden en
éénmaal in de week bezoek van een priester, die
zegt dat het allemaal de wil van God is. Bovendien,
wat zou U ze dan willen zeggen, wat ze niet allang
weten of kunnen weten?’
Toen werd het echt heel stil in de Hemel. Je kon
een engel horen vallen. De wereld wentelde zich
langzaam naar een nieuwe dag.
God keek naar beneden. Hij vond het nog altijd
mooi, wat Hij zag.
Toen stond Hij op en zei:
‘Ik zou ze zeggen: niet bang zijn.’*

4.3 Gods beeld in de Bijbel

Bonhoeffer wees ons erop, dat we elk beeld van God altijd moeten toetsen aan de God van de Bijbel. Als we de Bijbel goed lezen, vinden we daarin een ontwikkeling naar een steeds vollediger beeld van God. In die ontwikkeling kunnen we verschillende beelden onderscheiden, die tesamen het bijbels beeld van God vormen. Wie God precies is, kunnen wij mensen niet weten, maar in ons spreken over God, moet elk van deze beelden aanwezig zijn.

“God woont in een ontoegankelijk licht. Geen mens heeft Hem gezien of is in staat Hem te zien”, staat in het Nieuwe Testament. Maar om God op het spoor te komen, moeten we luisteren naar de verhalen van mensen, aan wie God zich heeft geopenbaard. In die verhalen vertellen mensen, wat ze hebben meegemaakt en hoe ze daarin God ontmoet hebben. Daaruit komt het gezicht van God tevoorschijn. In ieder verhaal vang je wel een glimp van God op. Het begint natuurlijk in het Oude Testament met de God van Israël. Israël heeft veel verhalen bewaard, om te vertellen over God en Zijn grote daden. Men schreef die verhalen op, om de herinneringen van het volk te bewaren en om het volk eraan te blijven herinneren wie God voor hen is.

In de gebeurtenissen, die het volk meemaakte, kwam het namelijk God tegen. Daarin kwam Zijn gezicht te voorschijn. De ene keer zag het gezicht er anders uit dan de andere keer. Zoals het beeld van God met je meegroeit en verandert in de loop van de tijd, zo is dat ook in de geschiedenis van een volk. In het Oude Testament komen we vooral achtereenvolgens de volgende drie beelden van God tegen.

God als bevrijder

Als je aan een Jood vraagt te vertellen over God, zal hij terug gaan naar een oervaring die het volk nooit vergeten is: de bevrijding uit Egypte. Vanwege een hongersnood was het volk in het vruchtbare Egypte terecht gekomen. Maar gaandeweg was het verblijf een hel geworden: onder dwang werken aan piramiden, steden en voorraadschuren. Een slavenbestaan. Onvrij en afhankelijk. Onder aanvoering van Mozes trok het volk uiteindelijk weg, achterna gezeten door het Egyptische leger. Bij de Rode Zee ontkwamen ze als door een wonder: Jahwe heeft ons bevrijd, was toen hun stellige overtuiging. In het boek van de Uittocht wordt Jahwe bezongen als de grote Bevrijder (Exodus 15: 19-21).

“Toen de paarden van de farao, met de wagens en de wagenmenners, in de zee gekomen waren, liet Jahwe de wateren van de zee over hen terugvloeien. Maar de Israëlieten waren over de droge bedding gegaan, midden in de zee. En Mirjam, de profetes, een zuster van Aäron, pakte haar tamboerijn, en alle vrouwen volgden haar, dansend en spelend op de tamboerijn. Mirjam zong het refrein: Zing voor Jahwe, want Hij is de hoogste; paard en rijder dreef Hij in zee”.

Daarmee staat de God van Israël recht tegenover de farao als de god van Egypte. Geloven in de godheid van de farao betekent daar in feite gehoorzaamheid en onderworpenheid aan de rijke bovenlaag van het land. Zelf heb je niets in te brengen. Het geloof in Jahwe keert alles om: niet de rijken, maar de armen en onderdrukten komen op de eerste plaats. Jahwe is een God die zich bekommert om slaven. Dat was de omgekeerde wereld.

Als je midden in de armen zit, snak je naar bevrijding. Het zijn de armen en onderdrukten die Jahwe ervaren als een bevrijdende God. Niet de rijken en machtigen in Egypte. Zij zaten niet om een dergelijke God te springen. Een andere situatie doet zich momenteel voor vooral in Latijns-Amerika. Het zijn daar ook de mensen uit het gewone volk die God als een bevrijdende God zijn gaan zien. Veelal leven zij niet als in Egypte – in onderwerpenheid aan het regime van de militairen en leger – de macht is er in handen van een zeer klein groepje mensen. Dagelijks ervaart het gewone volk daar de gevolgen van: honger en armoede, geweld en doodslag, enz. Vanuit een toenemend bewustzijn van het schrijnend onrecht streven velen van hen naar een andere samenleving, naar een herverdeling van macht en rijkdom. Daarbij ervaren zij God als een God die aan hun kant staat, aan de kant van de onderdrukten, armen en antrechten. Zij ervaren God als hun God.

2. God als koning

Na verloop van tijd en een lange tocht door de woestijn vestigde het volk zich in het beloofde land Kanaän. Er kwam een eind aan het nomadenleven. Er ontstond zoiets als een staat. Ook Jahwe kreeg een vaste verblijfplaats: de ark werd in het heiligste der heiligen van de tempel geplaatst. Jahwe werd als het ware op de troon gezet.

Het volk ging intussen over tot de instelling van het koningsschap, om samen sterker te staan tegenover de opdringerige vijanden. In deze ontwikkeling kreeg ook Jahwe de trekken van een koning, die heerst over zijn volk en wetten uitvaardigt.

Waren de koningen van de omringende volkeren echte despoten, die handelden naar willekeur en vaak puur eigenbelang, het koningsschap van Jahwe was anders: Jahwe heeft macht om de zwakken en de armen te beschermen tegen het recht van de sterkste in.

Ook de profeet Jesaja beschrijft God als een koning. Hij schildert in zijn roepingsvisioen hoe hij door Jahwe tot zijn werk geroepen wordt. Dat visioen begint met de volgende woorden (Jesaja 6: 1-3):

"In het sterfjaar van koning Uzzia zag ik de Heer, gezeten op een hoge en verheven troon. De sleep van zijn mantel vulde heel de tempel. Serafs stonden boven Hem opgesteld, elk met zes vleugels: twee om het gelaat te bedekken, twee om de voeten te bedekken, twee om te vliegen. Zij riepen elkaar toe: "Heilig, heilig, heilig is Jahwe van de legerscharen, al wat de aarde vult is zijn heerlijkheid".

3. God als schepper

Gaandeweg begon het volk van Israël zich af te vragen hoe de aarde en het leven ontstaan zijn. Zo groeide bij hen het geloof dat Jahwe niet alleen een bevrijdende God is, maar ook de oorsprong van alle leven. Hij is de Schepper van hemel en aarde. Hij heeft de aarde aan de mens gegeven om ervan te genieten en om deze te bewerken, naar eigen vrijheid en verantwoordelijkheid.

Ook het scheppingsgeloof van Israël is anders dan dat van de omringende volkeren. Daar kende men de vruchtbaarheidsgoden, die jaarlijkse sterven en verrijzen op het ritme van de seizoenen. Een eeuwige herhaling van telkens hetzelfde. Daar is de aarde, de orde, het leven zelf met godheid gevuld, "heilig". Maar in Israël is de mens "heilig". Daar staat niet de orde maar de mens centraal. Hij brengt nieuwe dingen tot stand, maakt geschiedenis. De mens is niet onderworpen aan de orde, maar juist andersom. Er is niet zoiets als een noodlot, waardoor alles van tevereen reeds vastligt.

Aan het begin van het Oude Testament staan twee scheppingsverhalen. In het tweede staat te lezen (Genesis 2: 4a-7):

"Toen Jahwe God de aarde en de hemel maakte, waren er op aarde nog geen wilde planten en groeide er geen enkel veldgewas, want Jahwe God had nog geen regen laten vallen en er was nog geen mens om de grond te bebouwen, om het water uit de aarde omhoog te halen en de aardbodem te bevoeien.

Toen boetseerde Jahwe God de mens uit stof, van de aarde genomen, en Hij blies hem de levensadem in de neus: zo werd de mens een levend wezen".

Op 8 augustus 1945 om zestien minuten over acht veranderde wereld. Op dat moment liet een Amerikaanse B-29-bommenwerper een atoombom vallen op de Japanse stad Hiroshima. Een geweldige vuurbal, een paddestoel van as was het gevolg. Er stierven 68.000 mensen. Later nog eens 26.000 mensen.

Een nieuw wapen, volkomen anders dan alle vorige: de mensheid is voor het eerst in de geschiedenis in staat de schepping te vernietigen. Zij heeft de vrijheid te kiezen voor leven en dood. De Verenigde Staten en Rusland beschikken allebei over duizenden atoombomben. Als ze gebruikt worden, betekent dit een langzame, maar onherroepelijke ondergang van de gehele wereld. Of dit de bedoeling was, toen God hemel en aarde schiep?

4. De God van Jezus: Vader

Als er één beeld van God is, dat met name in het Nieuwe Testament naar voren komt, dan is dat: God de Vader.

Jezus neemt de beelden van God de Bevrijder, de Koning en Schepper wel met zich mee. Aan alles voel je dat die beelden hem heel vertrouwd zijn. Maar hij voegt er iets heel nieuws aan toe: hij noemt God "Vader".

Zijn God is niet ongenaakbaar en onbereikbaar, maar nabij en persoonlijk betrokken op mensen. Zijn God is niet alleen rechtvaardig, maar ook barmhartig en liefdevol. Zijn God is "liefde", warmte, nabijheid, intimiteit. God houdt van mensen als een Vader van zijn kinderen. Hij kent ze persoonlijk. Ze zijn Hem veel waard: "Let eens op de vogels in de lucht; ze zaaien niet, ze maaien niet en verzamelen niet in schuren, maar uw hemelse Vader voedt ze. Zijt gij dan niet veel meer dan zij?"

God maakt geen onderscheid tussen zijn kinderen. Jezus zegt (Matteüs 5: 44-45):

"Maar Ik zeg u: Bemint uw vijanden en bidt voor wie u vervolgen, opdat gij kinderen moogt worden van uw Vader in de hemel, die immers de zon laat opgaan over slechten en goeden en het laat regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen".

Toen ik van school kwam, vond ik werk. Gelukkig wel. Maar anderhalf jaar later stond ik wel mooi op straat. Ontslagen, met een paar honderd anderen. Een re-organisatie van het bedrijf.

Sindsdien voel ik me behandeld als een nummer. Voor mij begon een rondgang langs allerlei instanties, met veel papieren, nummers en stempels. Ambtenaren achter het loket keken naar de regels, niet naar mij. Sollicitatiebrieven werden vaak niet eens beantwoord. Soms wel, maar dan met een voorgedrukt stenciltje en standaardzinnetjes. Ik weet wel dat ik binnenkort werk zal vinden, en misschien ook nog wel een eigen woonruimte. Maar waarom worden mensen alleen maar bekeken vanuit onpersoonlijke regels? Waarom is er niemand die eens persoonlijke aandacht heeft voor mensen?

VRAGEN EN OPDRACHTEN:

1. Hieronder vind je vier blokken. Zet in blok 1 met grote letters 'Bevrijder', in blok 2 'Koning', in blok 3 'Schepper' en in blok 4 'Vader'.

Schrijf er daarna woorden of zinnen onder of bij uit de tekst die kenmerkend zijn voor het betreffende godsbeeld.

2. Welk verband is er tussen de politieke situatie van Israël en het ontstaan van het geloof in God de Bevrijder en God de Koning?
3. Welk van de drie beelden is Israël altijd het sterkst bij gebleven? Waarom?
4. Wat is het verschil tussen het koningschap van Jahwe en dat van de naburige volkeren?
5. Wat is het verschil tussen het scheppingsgeloof van Israël en dat van de naburige volkeren?
6. Jezus noemt God met voorliefde 'Vader'. Tegelijk blijft het gezicht van God als Bevrijder, Koning en Schepper hem heel dierbaar. Uit welke opstelling, woorden en daden valt dat af te leiden?
7. In de tekst gaat ieder godsbeeld vergezeld van een situatie in onze tijd. Leg het verband daartussen. Geef bij ieder nog een andere situatie als voorbeeld aan.
8. Welk godsbeeld spreekt jou het meest aan en welk het minst? Waarom?

OPDRACHTEN:

1. Hieronder vind je opnieuw de vier blokken. Vul nu woorden of zinnen in, die naar jouw gevoel horen bij het betreffende godsbeeld. Het kunnen vragen zijn. Het kan datgene zijn, wat een dergelijk godsbeeld bij mensen oproept. Het kunnen situaties zijn, waarop het beeld betrekking heeft. Enz.

2. Boven werd gezegd, dat in een goed beeld van God, al de vier bovengenoemde gezichten van God terug te vinden moeten zijn.
Geef enkele voorbeelden van beelden van God, die te eenzijdig berusten op één of twee gezichten van God en waarbij de andere verwaarloosd worden.
Je kunt dit eventueel doen aan de hand van de teksten op bladzijde 36.

4.4 Het godsbeeld in de verschillende godsdiensten

Uit het voorgaande is al wel duidelijk geworden, dat de manier waarop mensen zich God en goden voorstellen, sterk afhankelijk is van cultuur, land, tijd, klimaat, enz., waarin men leeft. In de zogenaamde primitieve religies, waarin men zich sterk afhankelijk wist van de natuur, en, waarin men tegen allerlei bedreigende elementen in toch probeerde daarop invloed uit te oefenen, geloofde men in meerdere hogere machten of geesten. Wel moeten we oppassen, om het woord 'primitief' als negatief op te vatten. Het is namelijk maar de vraag welke cultuur het meest primitief is: Een cultuur, waarin men de eenheid met en in eerbied voor de natuur leeft, of een cultuur, waarin men op basis van het 'survival of the fittest'-systeem op gebied van economie en macht langzaam maar zeker de natuur en de wereld vernietigt door industrie en kernwapens.

In deze religies kan men drie soorten geesten onderscheiden. Op de eerste plaats goddelijke wezens, die overal aanwezig zijn en die de mens soms kwaad-, soms goedgezind zijn. Op de tweede plaats de geesten voorouders, met wie contact mogelijk is, en wier invloed men ten gunste of ten kwade van de levende generatie aangewend kan worden. Tot slot zijn er de natuurgeesten, zoals donder en bliksem, onvruchtbaarheid, enz., die men door middel van rituelen en offers aanspreekbaar kan maken.

In de grote wereldgodsdiensten zien we meer een nadruk op een oppermachtige godheid boven deze wereld. Ofwel een godheid, naar wie zich de mens moet keren om te kunnen ontkomen aan het kwaad en de ellende van deze wereld (Hindoeïsme, Boeddhisme). Ofwel een godheid, die zich naar de mens toekeert en hem op zijn verantwoordelijkheid voor en in deze wereld wijst, om het kwaad op te lossen.

Het dagelijkse Hindoeïsme is een combinatie van een dergelijk monotheïsme en het veelgodendom.

Het godsbeeld in de Hindoeïstische cultuur

De enige werkelijkheid die bestaat is het goddelijk *brahman*, het wezen van het heelal. Het is onveranderlijk en eeuwig en het diepste in de mens, het *atman*, de ziel, is er mee identiek. Al het andere, de dingen en de mensen die we waarnemen en waarmee we omgaan bestaan niet en zijn illusie.

Naast dit vage en ongrijpbare *brahman* zijn er ook persoonlijke goden. *Brahma*, *Visjnoe* en *Sjiva* zijn wel de belangrijkste, hoewel de schepper-god *Brahma* momenteel niet meer zo uitgesproken wordt vereerd.

Visjnoe laat zich van tijd tot tijd in de wereld zien, bestrijdt het kwade en stelt orde op zaken. Hij kiest daartoe een bepaalde verschijningsvorm, zoals *Rama* en *Krisjna*.

Sjiva is een god van tegenstellingen. Hij is het positieve en het negatieve, vernietigt en herstelt. Hij wordt vaak afgebeeld als de

god van de dans. Ook de goden worden trouwens als onderdelen gezien van het absolute brahman.

In de primitieve hindoe-culturen komen nog allerlei andere goden en godinnen voor. Hoe lager ze zijn, des te bedreigender zijn ze voor de mens. Met ritën en ceremoniën probeert men de kwade invloeden die van hen uitgaan te neutraliseren. Het kwade in de wereld wordt echter toch vooral gezien als een vorm van gebondenheid aan het rad van wedergeboortes. Het is dus een gevolg van het *karma* van de mens, waarvan hij zichzelf kan bevrijden.

Doel van de mens is de versmelting van het atman met het brahman of met een persoonlijke god.

Het godsbeeld in de Boeddhistische cultuur

Een persoonlijke god in de vorm van een schepper of een vader is in het boeddhisme onbekend. Wel komt geloof voor in ontelbare goden en godinnen, duivels en duivelinnen. Deze wezens zijn, net als de mens, onderworpen aan de wetten van het karma. Ook zij bepalen zelf, door hun manier van leven, of ze na hun dood zullen reïncarneren, of voor altijd verlost zullen worden in het nirwana. Voor hen is de weg naar de verlossing echter nog veel moeilijker af te leggen dan voor de mensen. De meesten genieten daarom gulzig van het leven en maken zich om de verlichting doorgaans niet zo druk. Hel en hemel zijn te klein voor hun grote aantal, daarom huizen ze ook op aarde.

Met deze visie op goden en godinnen haalt Boeddha ze van hun onaantastbare tronen. Hij richt daarmee zijn bevrijdingsleer in eerste instantie op de mens. Boeddha zelf bekommert zich trouwens niet zo erg om god. Hij heeft de opvattingen van het hindoeïsme over goden gelaten voor wat ze waard zijn. Zelf heeft hij geen nieuwe ideeën over hun rol in de wereld ontwikkeld.

Het *mahayana boeddhisme* heeft de persoon van Boeddha vergoddelijkt. Volgens deze leer heeft Boeddha drie lichamen. Op de eerste plaats een historisch lichaam, de persoon Boeddha die in een bepaalde tijd heeft geleefd. Voor de gelovigen is er vervolgens in deze persoon ook een verheerlijkt lichaam zichtbaar, dat aan ruimte noch tijd gebonden is. Tenslotte wordt, als men de verlichting bereikt heeft, in Boeddha nog een derde lichaam zichtbaar, het *dharma-lichaam*, of de natuur van Boeddha. Deze Boeddha-natuur is in alle dingen, in mensen en dieren en in het hele heelal als diepste dimensie aanwezig. Dit dharma-lichaam is nirwana, de uiteindelijke verlossing, de eigenlijke levenskern van alles, en daarmee het doel van elke mens. *Bodhisattva's* zijn mensen die deze verlichting hebben bereikt, maar die de opname in het nirwana nog hebben uitgesteld om de Boeddha-natuur te openbaren aan de wereld en om de mens te helpen op weg naar het nirwana.

Het godsbeeld in de Joodse cultuur

God is één: buiten Hem bestaat er niets of niemand van gelijke grootte. Hij is zó heilig en veraf, dat zijn naam niet mag worden uitgesproken. JHWH betekent: *Ik ben*, maar ook: *Ik ben er voor jullie*. Dat hij heel dichtbij kan zijn, heeft het joodse volk gemerkt toen hij het bevrijdde uit de handen van de Egyptische farao. De joden benaderen hun god als een persoon met wie een relatie mogelijk is. Voor hen is God enerzijds de machtige schepper van het heelal, die gehoorzaamheid eist en trouw, anderzijds is hij de god van *Het Verbond* die lijdt als zijn volk lijkt en vrolijk is als er vreugde heerst.

Hoe de mens in ruil voor deze trouw moet leven, staat te lezen in de *Tora*, de Wet van God. Omdat God groot is en onkenbaar, mag men van hem ook geen afbeeldingen maken, of hem vereren in tempels. God is altijd in beweging en derhalve niet vast te leggen in een beeld of op een plaats. Men ziet hem als abba, vader, hoewel hij tegelijkertijd meer is dan dat. Maar de menselijke vergelijkingen zijn nu eenmaal per definitie ontoereikend als het goddelijke beschreven moet worden.

Omdat JHWH één is, kan er naast hem ook geen andere macht, zoals een duivel bestaan.

Het godsbeeld in de Christelijke cultuur

Als jood heeft Jezus de ervaring opgedaan dat God de mens enerzijds nabij is en Hem anderzijds overstijgt. Zo verkondigt Hij de komst van een rijk van God op aarde, waarvoor alle mensen van alle tijden zijn uitgenodigd. God is een Vader die aanwezig is in de wereld en die met de mens een verbond heeft gesloten. God vraagt aan de mens om Zijn schepping in verantwoordelijkheid mee te helpen voltooien.

Onder invloed van het Griekse denken, heeft de kerk deze gedachte verder uitgewerkt en ontwikkelde zij de rol van Jezus tot het beeld van de Heilige Drieëenheid. Daarin is God degene die Zijn liefde openbaart in Jezus en die in de Heilige Geest voor altijd de mens nabij wil zijn. Er is dus geen sprake van drie goden, maar van één God die zich in de vorm van Vader, Zoon en Heilige Geest openbaart en aanwezig wil zijn. Deze nabije en ongrijpbare God is actief in de geschiedenis van de mens werkzaam. Hij roept de mens op tot rechtvaardig en verantwoordelijk handelen. In de geschiedenis heeft de kerk soms de nabijheid en dan weer de ongrijpbaarheid aan God benadrukt.

Het Christendom belijdt echter een God die beide is, aanwezig en ongrijpbaar, die de mens oproept tot verantwoordelijk handelen en tot strijd tegen het kwaad. Daarbij mag men dan op Zijn steun rekenen.

Het godsbeeld in de islamitische cultuur

God is de enige heer. De mens kan hem enigszins leren kennen uit de Koran. Daarin heeft hij zichzelf door Mohammed voor een

klein deel geopenbaard. Hij is daarom in wezen toch onkenbaar voor de mens.

Alles wat de mens is of bezit, heeft hij te danken aan God. Daarom moet hij zijn rijkdom ook delen met de andere gelovigen, die immers zijn broeders en zusters zijn en die daardoor verantwoordelijkheid dragen voor elkaar. Men noemt God de barmhartige, die met de mensen een verbond heeft gesloten, hoewel hij oneindig ver boven hen staat. God heeft de mensen niet nodig. Hij bestaat uit zichzelf, kent begin noch einde en is almachtig. Zijn naam *Allah* betekent letterlijk 'de God', de enige heer. Deze naam is tot de belangrijkste geloofsbelijdenis geworden, is heilig en onaantastbaar. Aan hem is iedereen alles ondergeschikt.

Contact met God kan alleen tot stand komen als God daartoe het initiatief neemt. Deze oneindig verre god is de schepper van de wereld. Hij zorgt voor elke mens en geeft ieder alles wat hij nodig heeft om te leven. Hij schenkt de mens kennis van zichzelf, de wereld en de manier waarop de mens moet leven.

De verantwoordelijkheid van de mens bestaat erin wel of niet in te stemmen met het beleid dat Allah heeft uitgestippeld. De mens is voorbeschikt, moet leven volgens de lijnen die Allah in zijn alwetendheid heeft uitgezet. Dit weigeren is zondigen.

Ook het kwaad komt van God. Omdat hij de enige macht is, bestaat er naast hem geen andere macht. Door het kwaad beproeft hij de mens, die zich daarbij neer moet leggen, zodat loutering en bevrijding zijn deel kunnen worden.

De afstandelijke en verre god is in bepaalde richtingen van de islam meer naar de mens toe gehaald. De soefi's bijvoorbeeld zien God als iemand met wie een liefdesrelatie mogelijk is, hoewel het initiatief steeds van de kant van God moet komen. Toch erkennen ook zij dat God uiteindelijk niet te kennen is, omdat hij de mens in alles overstijgt.

OPDRACHT:

1. Bij elk bovenstaand godsbeeld vind je illustraties.

Geef aan de hand van deze illustraties met eigen woorden een samenvatting van het godsbeeld in de betreffende godsdienst.

5. Problemen met het geloof

5.1 Eén Jezus van Nazareth, maar vele Christenen

Een Joodse spreuk over de Torah (voor ons over de Bijbel):

“Doe de dingen omwille van hun Schepper, en spreek over hen omwille van henzelf. Maak ze niet tot een kroon, om je er groot mee voor te doen, en maak ze niet tot een bijl, om ermee te kunnen hakken.”

In de vorige hoofdstukken is al wel duidelijk geworden, dat godsdienst een antwoord van de mens is op wat zij zien als openbaring van God. En aangezien mensen nu eenmaal verschillend zijn, in verschillende tijden en situaties leven, is het dan ook begrijpelijk, dat godsdiensten en manieren van geloven verschillend zijn.

Ook het Christendom is niet aan dit lot ontkomen. Temeer, omdat Jezus Zijn boodschap vóórleefde, en niet een typemachine en stencilmachine gebruikte om de mensen nu eens precies de waarheid voor te leggen. Hij ging zelfs fel tekeer tegen mensen, die dachten de zogenaamde waarheid op zak te hebben en schold hen uit voor adderengebroed en witgepleisterde graven.

Reeds tussen Petrus en Paulus was er ruzie over hoe Jezus' boodschap begrepen moest worden. Er moest een uitgebreid concilie aan te pas komen, om tot een oplossing te komen. Maar ondanks meningsverschillen gingen zij wel samen verder, omdat ze wisten, dat zij uiteindelijk voor dezelfde zaak stonden.

Verschillen van mening hoeven geen probleem te zijn. Zij zijn vaak zelfs gezond om bepaalde eenzijdigheid en starheid te doorbreken. Zij zijn zelfs noodzakelijk om de ontwikkeling van het geloof in nieuwe tijden levend te houden.

Zij worden echter een probleem, wanneer mensen hun eigen mening als de enige waarheid gaan zien en iedere andere mening als leugen beschouwen. Wanneer mensen zich vastklampen aan hun eigen stukje waarheid en anderen als ketter betitelen.

De Rooms Katholieke Kerk probeert deze eenheid in verscheidenheid te bewaren door een centrale organisatie van bisschoppen en paus, waarin de Christelijke boodschap voortdurend bewaakt en doordacht wordt. Ondanks verschillen van mening en conflicten probeert men zo toch één Kerk te blijven, voor sommigen te ouderwets, voor anderen te modern.

Toch is de eenheid van Christenen gedurende de gehele geschiedenis opgelost in een groot aantal kerken en religieuze bewegingen. Het schema op de volgende pagina maakt dit snel duidelijk.

De oorspronkelijke stam van de 12 apostelen is inmiddels uitgegroeid tot een heel bos van Christelijke bewegingen. Soms weten ze in het besef van gemeenschappelijke oorsprong en doel goed samen te werken en te leven, maar vaak is er ook grote concurrentie en zien we, dat zij elkaar zeer onchristelijk verketteren en bestrijden.

Zoals wel vaker in de geschiedenis leven we ook tegenwoordig in een periode, waarin nieuwe bewegingen als onkruid in de regentijd uit de grond schieten. Twee factoren zijn daar meestal de oorzaak van: De starheid van de officiële kerken, die veel mensen niet meer aanspreken of als 'uit de tijd' ervaren worden. En de sociaal-culturele problemen en onzekerheid van een bepaalde tijd.

Omdat veel mensen daardoor door de bomen het bos niet meer kunnen zien, zullen we in dit hoofdstuk dit proces wat nader bekijken. Niet om alle bewegingen te bestuderen, maar wel om deze bewegingen en hun ontstaan beter te kunnen beoordelen.

5.1.1 Kerken en/of sekten

Naast de verschillende kerken, bestaan er zeer veel, meest kleinere groepen, die men eenvoudigweg sekten noemt. Het woord 'sekte' (latijn = 'weg' of 'baan') heeft meestal een negatieve gevoelswaarde. Daarom is de naam niet altijd terecht. Vroeger werd deze naam gebruikt voor 'een van de kerk afgescheiden groep'. Maar dan zouden, behalve misschien de katholieke kerk, alle kerken en bewegingen sekten genoemd moeten worden. Een precieze omschrijving van wat kerk en wat sekte is bestaat dan ook niet.

Over het algemeen kan men stellen, dat, hoe fanatieker een groep zich richt op een bepaalde deelwaarde, en, hoe sterker een groep zich daarmee afscheidt van en afzet tegen de bestaande kerken en samenleving, des te meer zij in aanmerking komt voor de benaming 'sekte'.

Juist in tijden, wanneer een cultuur zich in een overgangsfase of een crisis bevindt, zien we dit soort bewegingen opbloeien. Wanneer 'oude' waarden en normen vervallen, de toekomst onzeker wordt, zijn mensen gevoelig voor groepen, die gemeenschap bieden, duidelijkheid en zekerheid verschaffen, en een zekere toekomst voorspiegelen.

Daarnaast bevatten sekten en hun ontstaan ook meestal een kritiek op tekortkomingen of een bepaald falen van de officiële kerken.

Over het algemeen berust de kerk op de vier grondzuilen, nl. geloof, hoop, liefde en berouw.

Kort omschreven biedt de kerk in deze vier zuilen het volgende:

Geloof: Houvast en richting voor het leven, zoals normen en waarden.

Hoop: Hoop en vertrouwen, dat de mens zal worden en er een betere toekomst wacht.

Liefde: De mens vindt geborgenheid, troost, liefde bij God en bij elkaar in de gemeenschap. Men voelt zich 'thuis'.

Berouw: Men is zich bewust van eigen zwakheid en nederigheid. Men staat open voor anderen en vindt vergeving bij God en bij elkaar.

Over het algemeen bestaat er in een kerk een zeker evenwicht tussen deze vier zuilen en gaat de ene niet tezeer ten koste van de ander. Echter voortdurend bestaat het gevaar, dat de kerk één van deze zuilen vergeet of verwaarloost.

Binnen of buiten de kerk zijn er altijd wel een aantal mensen, die dit opmerken. Indien zo'n groep de kerk verlaat om een eigen gemeenschap te stichten en daarbij waakt over het evenwicht tussen deze zuilen, spreekt men van een kerk.

Wordt echter alle aandacht gericht op één specifiek element of zuil, dan noemt men zo'n groep een sekte.

Een sekte is 'eenkennig', ze richt zich op een bepaald deel van de waarheid, vaak dat doel, welke in de kerk verwaarloosd werd.

De aantrekkingskracht van sekten wordt vooral in onzekere tijden, waar dan ook gretig op gewezen wordt, versterkt doordat zij kleinere groepen vormen. In vergelijking tot een kleine groep biedt een grote groep meer ruimte voor persoonlijke gedachten, is opener en vrijer, heeft minder kans op verstarring en meer kans op vernieuwing. Voor sommigen is dit echter té open

en té vrij om voldoende houvast en zekerheid te bieden. Bovendien is er het grote nadeel, dat het te onpersoonlijk wordt en er weinig mogelijkheid is voor persoonlijk contact. In een kleine groep is er wel aandacht voor het individu.

Aan deze merkwaardige aantrekkingskracht van de kleine groep liggen de volgende factoren ten grondslag:

- a. De menselijke weerzin om op te gaan in de grote massa. Men wil iets eigens.
- b. De drang naar het radicale: Zich helemaal geven voor iets wat geheel anders is dan het gewone. Een grote groep maakt dit snel onmogelijk.
- c. Een zekere angst voor de ruimte, voor openheid en vrijheid. Men zoekt juist beschutting, geborgenheid en persoonlijk contact.
- d. De neiging tot romantiek en avontuur, die bij velen leeft. Grote groepen zijn vaak te burgerlijk en te alledaags, om hieraan toe te geven.
- e. De mogelijkheid tot een intensere zielszorg en een betere handhaving van tucht en discipline. Lastige mensen met lastige vragen en onenigheden zijn gemakkelijk buiten te zetten.
- f. De wel wat egoïstische, maar echt menselijke behoefte zich uitverkoren te voelen, zich af te zonderen en naar volmaaktheid te streven. Het gevoel beter te zijn dan al die anderen.
- g. De gezelligheid. Iedereen kent elkaar en je voelt je thuis in de groep met dezelfde ideeën en idealen als jijzelf.

Uit deze factoren is het ook te verklaren, dat men in de vaak fanatieke reclame voor de groep sterk de nadruk legt op het boze van de wereld buiten de groep. Men ziet zichzelf als de enige veilige haven binnen de boze buitenwereld vol problemen, ellende, afgoderij en verleidingen.

De groep wordt als een soort voorafspiegeling gezien van de hemelse werkelijkheid van God met zijn uitverkorenen. Dit probeert men te bewijzen door zich sterk af te zetten tegen de wereld buiten de groep, tegen zogenaamde fouten van andere kerken, tegen maatschappelijke problemen, enz. Vaak is men dan ook nauwelijks geïnteresseerd in verbetering van de wereld, maar meer in een vlucht uit deze wereld in een veilige luchtballen.

Op grond van al het voorafgaande zou je als algemene kenmerken van een sekte kunnen noemen:

- a. Een hang naar perfectionisme: Men streeft naar volmaaktheid in de leer en in het leven als een sterk tegengestelde van de onvolmaaktheid buiten de sekte.
- b. Een neiging tot isolement: Een bevestiging en beveiliging van het eigene.
- c. Een drang tot anticiperen: Het geluk en het einddoel, waarnaar gestreefd wordt, wordt nu al aanwezig gebracht en ervaren binnen de sekte.
- d. Een verabsolutering van een deelwaarheid: Een bepaald element van het totale geloof wordt zeer sterk eenzijdig benadrukt. Bijvoorbeeld de gemeenschap, de Heilige Geest, het einde der tijden. Deze wordt dan vaak beveiligd door geschriften, die men op een eigen 'enige ware' manier leest, vaak met eenzijdige nadruk op bepaalde gedeelten ervan.
De Bijbel is hiervoor natuurlijk een geliefkoosd voorbeeld.
- e. Wrokgevoelens tegen de kerk(en): Om de eigen overstap van de oude kerk naar een nieuwe beweging te rechtvaardigen en voor zichzelf te bevestigen, zal men al dan niet terecht proberen zoveel mogelijk fouten in die oude kerk aan te tonen en te benadrukken.
- f. Een zekere geestelijke hoogmoed en arroganties: Een neiging om zichzelf beter en verheven te voelen dan de rest van de mensheid. Wij hebben de waarheid en zij niet!
- g. Het accent op het nemen van een persoonlijke beslissing: Dit om voor jezelf en voor anderen de duidelijkheid van de stap te bevestigen, waarbij je het oude volledig aflegt (soms met uitschakeling van eigen denken en twijfelen) en je volledig overgeeft (bekering) aan de nieuwe waarheid. Het accepteren is soms al voldoende om 'gered' te zijn!
- h. Vaak een teruggrijpen naar het oerchristendom, zoals zij dat zien en een opnieuw realiseren van de oorspronkelijke zuiverheid daarvan. Dit om het eigen 'ware' christen-zijn te bevestigen.
- i. Een reactie-theologie als correctie op de tekorten van de kerk(en): De eigen theologie en het eigen denken is vaak niet neutraal, maar vooral gericht tegen en een reactie op wat gezien wordt als tekortkomingen en onwaarheden bij andere bewegingen.

**"WHAT'S
GOING
ON?"**

5.1.2 Op de grens van kerk en sekte

In het voorgaande is gesteld, dat een van een kerk afgescheiden beweging sterk de nadruk legt op een bepaald verwaarloosd element (deelwaarheid) van die kerk. Op basis daarvan is ook een grove indeling te maken, volgens welke men dit soort bewegingen kan indelen. Naarmate men zich meer eenzijdig richt op één of meer van deze elementen, des te meer komt men in aanmerking voor de benaming sekte. Die indeling zou er als volgt uit kunnen zien:

1. Wat betreft 'geloof':

a. Op zoek naar een begeesterde gemeente:

Alle kerken proberen een echte levende gemeente te zijn. Toch zijn er groeperingen die meer het accent willen leggen op het ware-gemeente-zijn. Zij wensen dat de waarheid van het geloof nadrukkelijker benadrukt, ervaren en beleefd wordt. Enerzijds dat dit geloof een duidelijke zekerheid en antwoord op vragen biedt en anderzijds, dat dit geloof zichzelf bewijst in vurigheid en blijheid. De grote kerken zijn voor hen slechts een slap aftreksel geworden van het oorspronkelijke apostolische vuur voor de waarheid en er is weinig meer te merken van echte broederschap, evangelische blijheid en gedrevenheid door de Heilige Geest. De zogenaamde Pinkstergemeenten zijn hiervan een voorbeeld, die vooral in Latijns-Amerika sterk groeiende is. Hierin probeert men de gedrevenheid door de Heilige Geest weer levend te maken, wat soms tot de wildste extases leidt in bijvoorbeeld tongentaal, genezingen enz. Kenmerken zijn:

1. De doop of belijdenis door onderdompeling.
2. Verwachting van spoedige wederkomst van Jezus.
3. Emotionele eredienst.
4. Nadruk op persoonlijke bekering.
5. Het bezitten van geestesgaven, zoals tongentaal, profetie, genezing, enz.

Vaak hebben ze een soort profetische leiders, maar meestal kent men een soort algemeen priesterschap voor iedere door de geest bezielde gelovige. Hoewel oorspronkelijk bedoeld voor gelovigen binnen de kerken, ging men later toch zelfstandige gemeenten oprichten met eigen doop- en avondmaalviering.

b. 'Geloof' op zoek naar 'weten':

Voor velen is geloven te onzeker, zeker in onze tijd van wetenschap en techniek. Vandaar dat er groeperingen zijn die geloof en wetenschap proberen te combineren, door deze wereld, de bovenwereld en de zijn van het leven in een wetenschappelijk systeem te doordenken. We kunnen hierbij denken aan de Vrijmetselaars en oosters getinte bewegingen als Theosofie, Transcendente Meditatie, enz.

2. Wat betreft 'hoop':

Uitzicht op de voleinding:

Hoewel alle kerken eschatologische verwachtingen hebben, zijn er groeperingen, waarvan het karakter vooral bepaald wordt door hun gericht-zijn op het wereldeinde, de wederkomst van Christus en alles, wat daarmee verband houdt. Vaak ontkwamen zij niet aan de verleiding om vooral met behulp van bijbelboeken als Daniël en Openbaringen het wereldeinde te voorspellen. Vooral in rumoerige tijden, met oorlogen of dreiging daartoe, zijn zij actief en dan ook niet zonder succes.

Van de vele, vaak zeer verschillende groeperingen, noemen we een paar belangrijke: Op de eerste plaats kan men de beweging van de (Zevende-dags-)Adventisten hiertoe rekenen. In 1831 door de Amerikaanse boer en methodistenprediker William Miller gesticht, die het einde der tijden aankondigde eerst in 1843, later in 1844. Voor hen kreeg de Christelijke hoop en de leer der 'laatste dingen' te weinig aandacht in de kerken. Na de teleurstellingen van 1843 en 1844 redde Ellen White de beweging door te beweren, dat de Wederkomst uitgesteld was, omdat Christenen de zondag in plaats van de sabbat vierden. Dit zou eerst hersteld moeten worden.

De belangrijkste opvattingen van de beweging zijn: sabbat vierden, zieleslaap, volwassenendoop, geen eeuwige straf (goddelozen zullen vernietigd worden), verbod van alcohol en nicotine, zalving en gebed voor zieken, voetwassing voor avondmaal. Door vrijwillige bijdragen van tienden en zendingsgaven hebben zij zeer veel aan charitatief werk gedaan. Over de gehele wereld zijn sanatoria en gezondheidskolonies te vinden. Ze tellen ongeveer 2 miljoen leden.

Een nog bekendere groepering onder deze zijn de Jehova's Getuigen. Vaak het voorwerp van spot en laster, maar onwrikbaar in overtuiging en tegen alle verdrukking blijven zij hun boodschap verspreiden. Voor hen is de wereldgeschiedenis verdeeld in belangrijke perioden, waarvan we sinds 1914 in de eindtijd-periode beland zijn. Hun stichter Charles Taze Russell (1872) kondigde het einde, waarbij de valse religie (andere kerken) en de goddelozen vernietigd zullen worden en Christus' duizendjarige rijk zal beginnen voor hen, die zich richten tot Gods wil, al aan in 1874, later voor 1914 en 1918, terwijl Rutherford 1925 als het juiste jaar berekende. Op basis van bijbelteksten zijn ze neutraal ten opzichte van politieke en militaire aangelegenheden (wat hen veel ellende en vervolging heeft gebracht) en zijn ze tegenstanders van overmatig alcoholgebruik en het gebruik van tabak en verdovende middelen. Bekend is ook hun weigeren van bloedtransfusie.

Tenslotte kan men nog de Maranatha-beweging noemen, welke naam betekent: de Heer komt!

3. Wat betreft 'liefde':

De beweging der liefde:

'Liefde' is natuurlijk een zeer populair artikel in de meeste kleinere religieuze bewegingen. Als reclame-middel niet te overtreffen ('Jesus love you') en binnen de groepen wordt het 'lief-zijn-voor-elkaar' druk in de praktijk gebracht. Kortom een belangrijk bindmiddel, wat mensen aantrekt en groepen bij elkaar houdt. Anderzijds zijn er groepen, die de bewogenheid om de menselijke nood in navolging van Jezus en de barmhartigheid Gods hoog in het vaandel hebben geschreven. Vaak ook als reactie op het feit, dat deze in de kerken nogal eens verwaarloosd werd. Een beroemd voorbeeld hiervan is natuurlijk het Leger des Heils.

Ook de zogenaamde genezingsbewegingen met hun aandacht voor de zieke mens zou men hierbij kunnen betrekken. Echter zeker tegenwoordig kan men deze beter rekenen tot de zogenaamde begeesterde bewegingen, nu ook de pinksterbewegingen en andere belangstelling kregen voor gebedsgenezing. Hoewel over de gehele wereld binnen en buiten alle godsdiensten gebedsgenezing een bekend verschijnsel is, ziet men in gebedsgenezing een teken van de aanwezigheid van Gods Geest en een bewijs van de eigen waarheid.

Een belangrijk figuur hierbij is de Nederlander Johan Maasbach, die met zijn 'Volle Evangelie Gemeenten' over de gehele wereld campagne voert.

4. Wat betreft 'berouw':

Op zoek naar vergeving van alle zonden:

Zoals boven omschreven heeft berouw te maken met een bescheidenheid en een besef van eigen fouten en zonden. Hiervoor behoeft men Gods vergeving.

Voor sommige bewegingen denken de andere kerken hier te gemakkelijk over en wordt er te weinig aandacht geschonken aan Gods vergeving der zonden. We vinden hier twee uitersten: Aan de ene kant de in somberheid gehulde bewegingen, die de kwaadheid en zondigheid van de mens zeer sterk benadrukken met een besef, dat slechts zeer weinigen gered zullen worden. Men legt daarbij sterke nadruk op Gods Laatste Oordeel. Sommige richtingen van de Nederlands Hervormde Kerk kan men hiertoe rekenen. Anderzijds zijn er bewegingen, ook onder de zogenaamde begeesterde bewegingen, die dermate nadruk leggen op Gods Vergeving als element van hun bekering, dat hun elke bescheidenheid en besef van eigen fouten ontbreekt. Zij zijn dermate zeker van hun gelijk en van hun 'gered zijn', dat je haast zou hopen om hen een grote teleurstelling te besparen, dat de Goede God voor hen speciale kamertjes in de hemel reserveert, zodat zij de illusie kunnen vasthouden, dat inderdaad alleen zij in de hemel zijn.

VRAGEN EN OPDRACHTEN:

1. Noem zoveel religieuze bewegingen op, als je kent op Curaçao en beoordeel met argumenten, of je hen een sekte of een kerk zou noemen.
2. In de tekst werd gesteld, dat zowel sociaal-culturele problematiek als tekortkomingen bij officiële kerken een opleving van religieuze bewegingen veroorzaken. Omschrijf aan de hand van deze twee elementen, waarom er tegenwoordig op Curaçao zoveel religieuze bewegingen zijn.
3. Waarom zouden juist veel jongeren zich aangetrokken voelen tot kleine religieuze groeperingen?
4. Waarom zouden bepaalde soort religieuze bewegingen de beste therapie zijn tegen drugsverslaving?
5. Omschrijf jou eigen mening over het bestaan van zoveel religieuze bewegingen en over de reclame die zij maken.
6. Kies uit de onderstaande spreuken er die uit, die jij het beste van toepassing vindt op het bestaan van sekten.
 1. Een dwaling is des te gevaarlijker, naarmate zij meer waarheid bevat. – Amiel.
 2. Wie nooit misleid werd door een dwaallicht, heeft stellig ook nooit naar het licht gestreefd. – Peter Sirius.
 3. Niemand dwaalt zozeer als wie meent de enige juiste weg te hebben gevonden. – de Boisson.
 4. Waar God een kerk sticht, bouwt de duivel een kapel.
 5. Men verdwaalt niet omdat men niet weet, maar omdat men denkt te weten. – Rousseau.
 6. Het geloof is een stok om op te leunen, niet om anderen mee te slaan. – Laurillard.
 7. Tirannen zijn altijd de gevaarlijksten vrijheidspredikers. – Börne.
 8. De ongelovigen geloven het ongelooflijkste. – Miskotte.
 9. De ergste dwingelandij is die welke het masker van de vrijheid draagt. – Kard Maury.
 10. Bepaalde dwalingen verdwijnen eerst dan, wanneer men ophoudt ze te weerleggen. – Otto Weis.
 11. Dwalen kan iedereen; maar alleen dwazen volharden in hun dwaling. – Cicero.
 12. De mensen die het liefst gelijk willen hebben, bekommeren zich het minst om de waarheid. – de Boisson.

VRAGEN EN OPDRACHTEN:

13. Dwalen is niet onwaarheid bezitten, maar wat waar is niet bezitten. – Spinoza.
14. Iedere vooruitgang is gebaseerd op verdraagzaamheid. – Shaw.
15. De mens moet niet zorgen dat hij in de hemel komt, maar dat de hemel in hem komt. – Otto Ludwig.
16. De geest van een mens en niet zijn meester maakt hem tot slaaf. – Johnson.
17. Ook de slaaf heeft zijn ijdelheid: hij wil slechts gehoorzamen aan de grootste despoten. – Honoré de Balzac.
18. Wie had gelijk? Christus schreef in het zand, maar Mozes beitelde zijn wet in steen. De zwakken nemen steeds het woord ter hand. De sterken leven bij de geest alleen. – van Klinkenberg.
19. Om de waarheid waarschijnlijker te maken, moet men er wat leugen doorheen mengen. – Dostojewski.
20. Bemijn de waarheid, maar vergeef de dwaling. – Voltaire.
21. Twee halve waarheden maken geen waarheid. – Multatuli.

7. Probeer met behulp van de gegevens uit dit hoofdstuk een beschrijving te geven van de religieuze groepering, die de volgende brief op Curaçao verspreidde.

Yamada di Urgencia

E yamada di urgencia aki, por ta e ultimo yamada di Dios na bo, bo tin problema personal? Bo tin problema di malesa? Bo tin problema familiar? Bo tin problema financiero? Bo ta desea di haña pas di kurason? Bo ta sinti necesidad di un Salvador? Bo sabi e manera korrekto pa papie ku Dios? Bo tin duda ku Dios lo perdona-bo, kura-bo mejora bo situashon, i asta salva bo den su reino?

Ruman, no duda di esakinan, algun instrukshon biblico por konvense bo e amor inmenso ku Dios tin pa hende. "Señor no ta tarda ku Su promesa, manere algun tin E pa tardanza, ma E tas pera ku pasenshi pa amor pa nos, pasobra E no ke pa algun bai perdi, ma ku tur bini na arrepentimentu" (2 Pedro 3:9).

Bo no a pensa nunca, ku Christu no a bini te ainda pa bo falta? E kontesta ta si. Pasobra e ta spera riba bo. Asina anto, ku abo por hasi Su venida mas serka. Dios a bisa: "Ku Evangelio di Reino lo wordu predika na tur kriaatura, anto fin lo bini" (Mateo 24:14).

"Ela duna Su uniko Y upa tur ku kere den Dje no bai perdi, ma haña bida eterno" (Juan 3:16).

Bo sa pakiko awor tin tantu suicidio? Pasobra hende a perde Dios for di vista, i no sa awor unda pa nan bai. P'esei nos ta hasi un yamada di urgencia na bo, mientras tin tempu ainda, pa bo has ibo preparashon pa haña un enkuentro ku Dios.

P'esei nos ta pasando kas pa kas, pa adverti tur hende ku Dios tas pera riba nan, pasobra e tempu ta virando kortiku. Asina anto, risibi e literaturanan aki ku gustu i lesa nan ku fe. I bo tambe lo risibi e bunita regalonan ku Dios tin pa bo. Acepta, e yamada aki komo un yamada personal di Dios, pasobra esei Dios a laga na enkargo di su yunan pa adverti e mundu.

Ku bon Dios bendishona bo manera bo ta lesa nan i nos lo kompañá bo den oracion. Te otro oportunidad, ku nos lo enkontra atrobe.

5.2 God en het lijden

Een brief van een leerling uit de 4e klas:

*"Ik wil alleen één ding zeggen of begrijpen of vragen ...
De mensen, die in armoede leven,
De mensen, die hun hele leven lang in een ziekenhuis moeten blijven,
Al deze mensen, die lijden,
Wat bedoelt of wat wil God met hen bewijzen?
Waarom moeten er mensen, die gelukkig, die gezond zijn en mensen,
die niets meer dan pijn hebben, bestaan?
Waarom kunnen ze niet iets proeven van het gelukkige leven?
Zeg me niet, dat ze hun boete moeten betalen, want er zijn veel van
deze mensen, die vanaf de dag, dat ze geboren zijn tot de dag van
vandaag en tot dat ze dood zijn, alleen maar ellende zien!"*

Lijden komt in alle vormen voor. Ieder krijgt zijn deel en moet proberen het te verwerken. En als het je treft, kun je je afvragen: Waarom moet dat nu? Waarom juist ik? Waarom sterft er juist iemand in mijn familie? Waarom krijgt juist hij dat ongeluk? Waarom moet ik nu blijven zitten? Waarom moeten die mensen nu doodgaan van de honger? Waarom die oorlogen? Waarom nou die aardbeving? Enz. Vaak brengen mensen het lijden in verband met God. Vaak om toch maar een verklaring te hebben. Soms om steun te zoeken. Voor velen is het geloof in God maar moeilijk te combineren met al het lijden in de wereld: 'Hoe kun je nu in een God geloven, als je al die ellende ziet? Een mooie God is dat!' In deze paragraaf zullen kort aandacht schenken aan deze vraag en proberen om samen iets van een antwoord te vinden.

5.2.1 Is God het antwoord op het lijden?

Op verschillende manieren brengen mensen het lijden in verband met God. Hieronder een paar voorbeelden:

1. Een man: 'langzaam maar zeker is mijn vrouw aan haar ziekte gestorven. Ze leed veel pijn. Ik kon dat niet aanzien! Sinds die tijd spreek ik God niet meer. Zo'n wrede God heeft voor mij afgedaan.'
2. 'Waar heb ik dit aan verdiend?' Die vraag kwam telkens in haar verhaal terug. Haar man was nooit thuis of dronken. De oudste zoon werkeloos en aan de drugs. Een hopeloos geval, zeggen ze. Haar dochter nu al drie weken spoorloos. Waar zou ze zijn? En ze stond er helemaal alleen voor! "In Gods naam, waar heb ik dit aan verdiend?" blijft ze maar roepen.

3. 'Een keer', zegt Mario, 'heb ik echt hulp gehad van God. Ik zat toen zwaar in de problemen. Op school werd ik gepest. Ik haalde alleen maar onvoldoendes. Ik ging naar mijn moeder toe, maar die had er geen enkele aandacht voor. De volgende dag op school was weer hetzelfde liedje. Ik zag het niet meer zitten. Die avond heb ik God gebeden om hulp. Na die avond voelde ik me rustiger en het ging ook beter op school. Ik geloof, dat God daarvoor gezorgd heeft.'

4. Voor meneer Lichthart is het duidelijk: De teruggang van de welvaart, de werkeloosheid ... enz. Het moest toch zover komen. Het is Gods straf. De maatschappij is volledig bedorven. Echtscheiding, abortus, drugs, noem maar op. En iedereen doet mee. Zelfs de zogenaamde Christenen. Geen wonder, dat het verkeerd gaat. Gods straffende hand zullen ze niet ontlopen!

Dit zijn vier situaties, waarin een direct verband wordt gelegd tussen het lijden en kwaad in ons leven en God.

Beantwoord nu de volgende vragen:

1. Leg jij dit verband tussen God en lijden ook wel eens en ken je andere voorbeelden hiervan?
2. Maak eens twee lijstjes: Eén van dingen, die je wel in direct verband met God brengt en één van dingen, die je zeker niet in verband met God kunt brengen.

5.2.2 Het boek Job

Wat heeft God te maken met het lijden van mensen, met het kwaad in de wereld? In alle boeken van de Bijbel komt die vraag op een of andere manier wel terug. Het boek Job gaat er helemaal over.

Omdat die vraag van alle tijden is, is het boek Job heel bekend geworden. Uitdrukkingen als 'jobstijding' en 'geduldige Job' stammen uit dit boek.

Het boek draait om de man Job. Hij is sterk en gezond, steenrijk en gelukkig met zijn kinderen. En dan treft hem het ene ongeluk na het andere. Hij raakt zijn bezit, talrijke kudden, kwijt door roof en brand. Zijn kinderen, zeven zoons en drie dochters, komen op één dag om in een storm, die het huis van zijn oudste zoon treft, waar zij boor een feest bij elkaar zijn. Tenslotte komt Job zelf van hoofd tot voeten vol gezwollen te zitten.

Job beklagt zich en komt in opstand tegen God. Als zijn 'vrienden' hem komen opzoeken, tonen zij geen medelijden, geen begrip. Integendeel, zij verwijten hem dat hij zo opstandig is. Hij moet God niet ter verantwoording roepen, zeggen ze. Hij moet zijn lijden als straf voor zijn zonde ondergaan, als beproeving aannemen uit de hand van God. Het boek Job is een vreselijk ingewikkeld boek. Er is door allerlei mensen aan geschreven. Een mondeling overgeleverd verhaal is later omgewerkt en op schrift gesteld (waarschijnlijk rond 400 voor Christus).

Dit verhaal werd later weer veranderd en uitgebreid. Zo kwamen er telkens andere ideeën in te staan: telkens andere antwoorden op dezelfde vraag.

Als we nu proberen die verschillende antwoorden uiteen te rafelen, komen we tot de volgende vier:

1. Uiteindelijk geeft God iedereen wat hij verdient.
Het kan gebeuren dat goede, rechtvaardige mensen toch in de ellende raken. Maar dat zal niet zo blijven. Als zij hun lijden geduldig dragen, zullen zij door God rechtvaardig worden behandeld. Hij zal hen hun gezondheid, hun bezittingen, hun geluk teruggeven.
2. Lijden is altijd Gods straf voor zonde.
Wie Gods geboden onderhoudt, zal geen ongeluk treffen. Wat een mens overkomt, is zijn verdiende loon. Als mensen, die ogenschijnlijk goed leven, toch door een ongeluk worden getroffen, blijkt dat ook zij zondaar zijn. Zij moeten hun ongeluk dan berouwvol dragen.
3. Door het lijden stelt God mensen op de proef.
Er bestaat ook onschuldig lijden. Ook mensen die goed leven, kan ongeluk overkomen. God heeft daar zijn bedoelingen mee. Hij laat soms mensen lijden om hun geloof en deugdzzaam leven op de proef te stellen; om hun geloof nog sterker te maken. Het lijden is dan een opvoedingsmiddel van God. Daarom mag niemand zich beklagen.
4. Ook God wil het lijden niet; het komt niet van Hem.
Sommige mensen krijgen meer te lijden dan zij verdiend hebben, en meer dan zij verdragen kunnen. Daarvoor bestaat geen redelijke verklaring. Ook God heeft er geen bedoelingen mee. God wil het lijden niet. Wel geeft Hij de kracht om er bovenop te komen. We moeten proberen er het beste van te maken. Misschien kan het lijden dan ook positieve gevolgen krijgen. Maar op zich blijft het lijden een raadsel, waarvoor we God niet verantwoordelijk mogen stellen.

OPDRACHT:

Leg de twee lijstjes, die je gemaakt hebt bij de vorige pagina nog eens naast de bovenstaande antwoorden op de vraag naar het waarom van kwaad en lijden.

Tot welk antwoord kom je dan zelf? Waarom kies je dat antwoord en vind je de andere antwoorden minder goed?

5.2.3 Een lijdende God?

OPDRACHT:

Welk antwoord op de vraag naar het verband tussen God en lijden spreekt uit het plaatje met tekst? Denk hierbij ook aan het hoofdstuk over Bonhoeffer.

Zou dit antwoord van toepassing zijn op al het kwaad en lijden in de wereld?

Vind je dit zelf een goed antwoord?

Verklaar jouw mening.

Mensen vragen:

"God, waar was je?"

"Waarom komt u niet tussenbeide, doet u niets?"

Dat vroegen mensen in Auschwitz.

Dat vragen mensen, die sterven van de honger of in het geweld van de oorlog.

Dat vragen mensen, die ongeneeslijk ziek worden of werkloos.

Maar God vraagt:

"Mensen, waar zaten jullie?"

"Waarom komen jullie niet tussenbeide, doen jullie niets?"

Dat vroeg God in Auschwitz.

Dat vraagt God, nu mensen sterven van de honger of in het geweld van de oorlog.

Dat vraagt God, als ongeneeslijk zieken of werklozen aan hun lot worden overgelaten.

5.3.2 Mythe en werkelijkheid

De Bijbel is geen natuurkundeboek.

We moeten het scheppingsverhaal in de Bijbel niet lezen als een hoofdstuk uit een natuurkundeboek.

Daarom is het geloof in God als schepper niet achterhaald door de wetenschappelijke ontdekking van de evolutie.

Het geloof in God ontstond – en ontstaat telkens weer – als mensen ontdekken dat hun leven gedragen en gestuurd wordt door zoiets als een Hogere Macht of zo iemand als een Goede Vader. Eenmaal in deze God gelovend, die richting geeft aan je leven hier en nu, ligt het bijna voor de hand God ook te zien als de oorsprong van heel de wereld en zijn geschiedenis.

Een vergelijking. Als je tenminste dat geluk hebt, merk je op allerlei manieren dat je vader en moeder van je houden. Ze hebben het beste met je voor en zoeken mét jou naar de goede richting voor je leven. Dan kan het een diepe overtuiging voor je worden dat jij je leven en je geluk te danken hebt aan de liefde van deze twee mensen.

Laat je nu die overtuiging schieten als je hoort dat menselijk leven begint met de versmelting van een eikel en een zaadcel? Ga je twijfelen aan de liefde van je vader en moeder als jouw oorsprong, wanneer je allerlei psychologische en biologische verklaringen leest over verliefdheid, de zogenaamde 'geslachtsdrift'?

Is dat niet een heel ander verhaal?

Ook waar, maar niet de *hele* waarheid.

Het scheppingsverhaal is dus geen wetenschappelijk verhaal. Als je precies leest, dan merk je al snel, dat het ook niet die pretentie heeft.

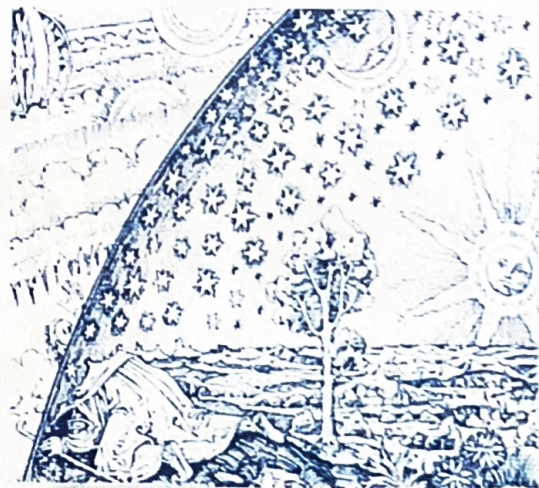
Het verhaal is geschreven tijdens de Babylonische ballingschap met scheppingsverhalen uit Babylonië als voorbeeld. Met dit verhaal willen de schrijvers de band tussen God en wereld en bovenal tussen God en mens uitdrukken.

Wij noemen zo'n verhaal een mythe.

Een mythe is een fantasie of een vertelling, waarin vragen naar geheimen van het leven niet wetenschappelijk, maar met behulp van beeld-spraak worden beantwoord.

In het begin van de Bijbel vinden we twee verschillende scheppingsmythes. De mensen uit die tijd waren zo onder de indruk van de diepere waarheden in deze verhalen, dat ze besloten ze alle twee, na elkaar in hun boek op te nemen.

Zo zijn er ook scheppingsmythes bij andere volkeren. Hier volgt een voorbeeld:

De Polynesische versie van het scheppingsverhaal.

In het begin was er de chaos. Door de ruimte draaide een ronde schelp, waarin Tangaroa huisde. Toen brak hij de schelp open, riep of er iemand was en werd boos toen niemand antwoordde. Hij draaide de schelp ondersteboven en maakte er een koepel van. Van de restanten schelp die hem bedekten, maakte hij rots en zaad. Van zijn eigen wervelkolom vormde hij een bergketen, zijn ingewanden werden grote dreigende wolken, zijn vlees werd tot rijkdom der aarde, zijn armen en benen werden kracht van de aarde, van zijn vinger- en teennagels voorzag hij de vissen van schubben, zijn veren werden het bladerdak van bomen en planten en zijn darmen werden tot kreeften en palingen in de rivieren en zeeën. Met zijn bloed besmeurde hij de hemelen en de regenbogen. Maar met zijn hoofd leefde hij voort, als heerser over alles wat hij geschapen had.

Vrij naar: Het leven der volken

VRAGEN EN OPDRACHTEN:

1. Geef enkele voorbeelden van mythen, die een diepere waarheid van het leven leren. Misschien ken je ook Curaçaose voorbeelden.
2. "Je moet niet vragen: Als God de wereld geschapen heeft, waarom is er dan zoveel ellende in de wereld?, maar je moet vragen: Hoe is het mogelijk, dat mensen ondanks alle ellende toch kunnen geloven, dat er een God is, die de wereld geschapen heeft?
Wat zou er bedoeld worden met deze uitspraak en welk antwoord zou jij geven op de tweede vraag.
3. Geef nu zelf antwoord op de vraag of het geloof in God als de oorsprong van het leven in tegenspraak is met andere verklaringen, bijvoorbeeld met een wetenschappelijke verklaring over het ontstaan van het leven.
4. Lees de twee scheppingsverhalen en probeer er een aantal diepere waarheden uit te halen, die ook voor ons nu een goede les zijn.